

СПОРТ
Вай мехкахой
толам

16

КХАЧАН МАЪХАШ
Унахціено буача
кхачанца ювзаенна я

15

СЕРДАЛО

1923 100 лет

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№22 (12599)
Аьтинга
бутт,
8 ди, 2023 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
маьтсела бетта 1-ча дийнахьа денз
1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хъарак»
яха орден
еннай

ХОРЖАМАШ
Кхадж тассара хьалха
дІабихьача
балхах дийцар

4

УНАХЦІЕНО
Къаман могошал
тоаю моттиг

5

ДЕШАР
Толаш йолча
хъехархочун
ци яйзар

6

БЕРИЙ ДУНЕ
Берий ди дездеш
да республике

7

КЪАМАН МУКЪАМАШ
«Лоам» алац чоагІача
хІамах мара

10

www.serdalo.ru @gserdalo vk.com/gserdalo Дзен сердало

ДикагІбараш лаьрхІар
Паччахьалкхен совгІаташ дІаделар,
ГІалгІайчен белгалбаьннача бахархошта

2

**«Сердалон»
сийрда никъ**

«Сердало» газета 100
шу далара тІехьа латт,
хьинаре къахьийга
денош

8-9

Контрактах Тема гулакх кхоачашдечар Моттиг хъайийллар Наьсаре

Батайнакъан Хъава

Из цхъаькка а кийле я, шоай лоIаме а болаш, сийлен эскаре баха безам бараш хъахаржара. Контрактах амал де болхараш, массаза а балха говзал йола, хъаькъл дола нах хул. Уж нах кийча ба шоай Даьхе лорae а, эшача духъальотта а, кхерамзленна Iалашо лоттае а, цудухъа цар гулакхаш, дицлургдоацаш, дахаш хул нах юкье, уж шоаш а иштта нах лоархIаш чакхбоал.

«Вайцига контракттах амал де болхараш тема гулакх деIадоаладича бакъаьхъа хургда. Цу гулакха вай де дезар да — нах юкье из болх дIабовзийтар, дIабоаржабар, цунах бола хоам бахархошта даим лоттабар.

Нах ховш хила деза, контракттах тема гулакх Iомаде водачунна малагIа хъалаш, бокъонаш я. ДIагойташ хила деза, цунах хъабоала пайда малагIа ба. Контрактах тема гулакх де бахаръа бараш хъахаржара болх ший аргIагIа дIахъош ба. Оттадаьча декхарел совдоалаш да вай тахарнарча денга кхоачашдаьр, дале а, дIахойодача хана, из болх кхы а дикагIа хилийта хъожаргда вай.

Аьттув хилба вай; Даьхенна тIехъале, цунна лоархIаме дола хIамаш лораде; эшача российский эскара низ духъалбаккха; вай хъамсара мохк, вай Даьхе лорae», — аьлар цу кхетаче венача ПалгIай Республикан кулгалхочо Келаматанакъан Махъмуд-Iаьлас.

Паччахъалкхен совгIаташ дIаделар, ПалгIайчен белгалбаьннача бахархошта

Республикан ди хъатIакхоачаш, Российски Федерацие а ПалгIай Республикан а совгIаташ дIаделар Магасе, моттигерча белгалбаьннача нах. Дезача денна хетадаьча цу вIашагIкхетаре дакъа лоацаш вар 60 совгIа саг, царна юкье бар лораш, културан болхлой, хатар деча нах оарцагIухараш, спортсменаш, гишлонхой, кхыча моттигашка къаьхегараш. «Вай тахан безбу тамашийна дика нах, шоай къаьхегамца дуккхача шерашка республикан а мехка а оагIув хъаллоацаш, хъабаьккаб уж. Вахара чоалхане моттигаш тIаэтгача а, шоаш дика болхлой болга хъахайташ, цар доккхий толамыш доах хъинарца а балха говзалца а.

Цу шедолчо ПалгIайче йIаьхийгIа ю начIал долча нахаца, эхъ-эздел долча кагирхошца, кердача экономически гишлоншца, хила езача боарам тIа йолча унахцIенонца, култураца, бокъонаш лораярца, дечарца, вай мехка чоагIа эшаш долча вахара кхыча доакъошца. Шеко а йоацаш, деррига дикаш

хъадер саг ва. Тахан вай курал а доаккхал а деш, белгалдаккхайиш я, ПалгIайче цу тайпара низаш долаш да, аьнна», — белгалдаьккхар, ше къамаьл деш, мехка кулгалхочо Келаматанакъан Махъмуд-Iаьлас.

Пирогова цIерагIа орден елар ПалгIай Республикан клинически дарбанчен лор йолча Лаьнанаькъан Заремайна. Цу дийнахъа совгIат дIаделар ГБУ оалача «Iоахашканаькъан I. О. цIерагIа ПалгIай Республикан дарбанчен» отделене кулгалхо волча Пазгиренаькъан Iумарá, Крымский Лукай цIерагIа майдилг яр цунна еннар.

ГIР Халкъа Гуллама кулгалхочоа Пумхой Мухъмада елар «Россе гIорваьнна экономист» яха цIи. Российски Федерацие Президента Сийлен грамота елар ПалгIай политехнически колледжа директора гIонча волча Iарпенаькъан Ювсапа. Цу тайпара совгIаташ делар ГIР Кулгалхочун а Паччахъалкхен а администраце болхлошта.

«КарагIдаьннарех» яха орден елар ГБУ оалача «Дуккхача нах дакъа лоацаш, вIашагIкхетараш чакхдоахача керттерча моттига» дирек-

тора Зурабанаькъан Ахъмадá; тахан вайна юкье воацача прозаика, драматурга, пьесаш увтаеш хиннача режиссера, дешара книжкаш яздаьча а СССР йоазанхой Союза доакъаьшо хиннача а Малсаганаькъан Оарцхойна.

ГБУ оалача «Театра, кинон, кхыча хIамай керттерча моттига» кружок лелаеца Беканаькъан Хадижайна елар «ГIР гIорьяьнна артист» яха цIи. Шолжа даькъ тIарча дарбанчен лора Меданаькъан Любайна — «ГIР гIорьяьнна лор» яха цIи. «ГIР културан гIорьяьнна болхло» яхача цIерца белгалъяьккхар Наьсарен гIалан берий

ашарий студе фортепьяно хъахаш йола Доровская Елена. Боксах олимпийцаш хила кийчбеча спортивни ишколан хъамчанна Зангенаькъан Абукара «ГIР физически културах вола гIорваьнна болхло» яха цIи елар. ГIР МЧС I-ча классах волча оарцанхочоа Татенаькъан Iалихана «ГIР гIорваьнна оарцанхо» яха цIи елар.

Келаматанакъан М. паччахъалкхен совгIаташ тел шера массехказа. Гаьнара хъадоагIаца Iаьдалга хъежжа, цу тайпара моттиг хул ПалгIайчен Кулгалхочун администраце Сийлен зале.

Мехкадас даькъаладийцар республикера бераш

Султиганаькъан Йоакъап

Бераш лорадара денца, республикан зIамига бахархой даькъалабийцар вай мехкадас Келаматанакъан Махъмуд-Iаьлас.

«Вай мехкара зIамига бахархой даькъалабувца лов сонатахан, цар денца! Дика дай, ноаной латгалба царна уллув массахана, из ма дий керттердар! Сийрда, цIена, цхаккха хIамах кхера ца дезаш, хилба хIара бера вахара никъ, — язду Мехкадас ший телеграм-

канале. — Ираз долаш дахалда деррига бераш. Уж безаш бола нах хилба царна уллув массахана».

Ер ди вайцига дездеш да, 1950-ча шера денз. Къамашта юкьера цIай хинна дIаэттад из тахан. Паччахъалкхено теркоеш, дIахъош да хIанз хIара шера бераш лорадара хетадаь цIай. Боккхий дезалаш болча вай мехка, геттара лакхалерхIам бу цу ден. Иразе, машаре, гIюза дахалда вай бераш! Дог делаш хилда хIара бера вахар, воча хIамах Дала лорадолда уж!

Халеи беркатеи никъ

Дукхача наха гю даъ газет

Батайнакъан Хъва

Боккхеи бляхеи никъ вай республикерча къаман юкбарча «Сердало» газето хъабенар. Укх шера маътсела бетта цхьоалагича дийнахъа бляш шу дизар, цун хьалхара номер араянна. Вайнахъа хIара цIенна, берригача гIалгIашта, боарам а боацаш, боккха кхаъ хиннаб, шоай меттала газет арадувла доладелча. Цу хана денз, гIалгIай мотт, литература, культура, искусство, кхыдола доакъош дегIакхувлаш, таханарча денга хьакхаъчад газет. Бувцаш бола гIалгIай мотт шаърбеш, ди тIехьагIа из кIоаргбеш, вай вахаре нагнагахъа нийслуча ийрчача гIулакхех хоза оамалаш, дика гIулакхаш довзийташ болча дукхача журналисташа къахъийгад цу тIа болх беш. БоккхагIчаргара балха говзал зIамагIчар хъаъцаш,

хъадоагIа из укх бIарччача бIаъшерен хана. Цу заман чухъ каралаьца из дика гIулакх, тахан а дIахохьош да.

Лакхе айса мел дийцар бакъдеш, дукха дика гIулакхаш бIаргадайнад сона а, дувцача газетаца бувзам оттабича денз. Из дар 1983 шу. ЦIаьхха, хинна хIама дацар со «Сердало» газете нийсъялар. 1980-ча шерашка Пригородни районе арадувлаш дар «Ленина байракх» яха газет, цу редакце балха яр со. Юххьанца газет оттадара гIулакх Юмадеча хана, со хьожайир Нохч-ГIалгIайчен Республикан Шолжа-ГIалий тIа арадувлаш хиннача «Сердало» газета редакце, балха говзал Юмаяра. Цу хана Кепайоазон цIа оалар дукхаза вIаштIара даьча цIенах. Цу чу яр «Сердало» редакци а. Бехктокхамеча секретара балха говзал сона Юмаеш хиннар вар Хам-

хой Мустафа. МалагIа материалаш хьалхарча газета оагIон тIа хила еза, малагIаш тIехьагIа оттае еза довзийтарал совгIа, цо со Юмайир безам тIагIоргболча тайпара йоазон хьалхара корта увттатбе. Ше-ший мугIараш а йоазон кеп а хила езар цига. Масала, курсив, литературни, бажановский оалача алапий мугIараш дIанийсде, чулоцам малагIа хила беза, корта бIаьха мел хила беза яха боарам бар цо сона хьехаш хиннар. Шера массехказа йодар со цхьа кIира е ши кIира даккха, парте райкома бокъонца цига хьожайийя. Иштта Юмабир аз газета болх.

Цул тIехьагIа, геттара бедам дIайира са газета балхаца. Укх ткъаъ барайтта шера, йоазонцара со хьакъаьста ха хиннаьц.

Бакъда сона хийттача беса атта хиннабацар журналиста болх, из чIоагIа чоалхане а, хала а, бехктокхаме а хиннабар. Цун кIоаргаленаш, къай-

ленаш йовзара а яшхара а; дукха къахьега дезилга гуш дар. Юххьанца цхьа зIамига йоазув де сай таро хилча, из кепа теа ЮтIадаьнна сайна бIаргадайча, боккъл айса цхьа доккха хIама дича санна, гIадйодар со. Яздаьр а дукха тоаде дезаш хулар. Къонача газетчикашта цаховш дар хьахьешаш, эшаш дола гIо деш боккхагIбола журналисташ хиларах, тхона (къоначарна) аттагIа хулар каралаьца никъ дIабахъа. Дукха сона хьехамча волаш накъаваьннарех вар «Сердало» газета журналист Къоастой Башир, редактора заместитель Хамхой Мустафа, «Ленина байракх» газета редактор Малсаганакъан Мухьмад, Осменаькъан Михаил, «Сердало» газета выпускаюци Эгенаькъан Хьамид, таржамхо Пхыленаькъан Ахьмад, кхыбараш. Цар хьехамца, новкъосталца журналиста говзал караерзайир аз. Уж тахан вайна юкъе боацаш ба, цигара фусам Дала даькъалайойла цар. Со санна кхы а итташ журналисташ хьалкхевир цар. Тахан а царна дег тIара баркал оал аз. Шоай къонгашта, мехкарашта санна; кхетам луш хьалкхедора тхо цар.

Къаьстта Буро тIара хиларах, со чIоагIа боча хулар цар шоаш болча кхаьчача. «Йоккхача Буро тIа, зIамига гIалгIай газет деш я ер», - аьле, бегаш бора цар. Тха балхах лаьца тайп-тайпара литература Iалашдир цар. «Сердало» газета редакце хъайийлар журналистий жанраш йовзийтара, макеташ оттае, таржам де Юмабара йола курсаш. Цу даькъ тIа къаьстта хьинаре къахьегаш вар таржамхо Аьдалгире Ахьмад, иштта кхыбараш. Цар тхона Юма а йир, йовза а йов-

зийтар журналистий жанраш, таржам дара техника, макеташ увттае а Юмадир. Къаьнеи къонеи аьнна боацаш, цхьа кIеззига хинна а шоаш шек болаш хIама нийсделча, дIа-юха хетташ, шоайла дагабувлаш, къахьегар журналисташа.

Къаьстта из гIулакх дукхагIа нийслора эрсий меттала долча йоазонна таржам де дезаш хилча, е газета макеташ оттаеца хана. ГIалгIай меттала газет арадувлаш хиларах. «Сердало» болхлой къахьегам геттара халеи чоалханеи бар, хIана аьлча цу ханашка хIанз санна дошлоргаш а даьржа дацар. Цудухъа къонабараш даим ветеранашца дагабувлаш хулар, гIалатбалар кхераш. ХIаьта а вIалла дагадоаца гIалат чакхдоалаш хулар, из бахъан долаш, дукха болхлой бехктокхаме озабезаш хулар.

Хъадаь даьнна газет, бе а лаьца, деша атта да, бакъда, из кепа теа арахедале, дукха къахьега деза цу тIа. Ше хъадечох дог лазаш, хъайх тийша тIачIоагIаьча гIулакхах бехктокхаме вола саг цунна кертте ца хилча, газета гIулакх мела хила тарлу. Тахан вай республиканна боккха кхаъ ба, деррига гIалгIай меттала долаш, «Сердало» газет кепа тохаш хилар, из цIаккха а юкъах ца дусаш, ший ханнахъа арадоалаш да. Электронни оалача кепара а, иштта каьхата тIа кепа теа а газет вай мехкахошка хIара кIира кхоач, деша бедам болчарна цу тIара хъаьца хIама а хул.

Дикадар мара ма нийслудда вайна хьалхашка, цу тIа арадаккха дезаш. Хозача хоамех диза хилда вайна массанена а хьамсара газет «Сердало»!

Курскерча депутатаца кхетаче йир вай парламента кулгалхочо

Султиганакъан Йоакъап

Парламента кулгалхо волча ТIумхой Мухьмада вIашагIкхетар хилар, Курски областерча «Бакъйола Росси — Даьхен га доаккхараш — бакъдолчунна тIехъа» яхача социалистически политически партегара областа моттигерча Думе депутат волча Баев Геннадеца. Цига дакъа лоацаш хилар цу парте вай парламентарча фракце кулгалхо Оздой Руслан, вице-спикер вола Паранакъан Руслан, депутат Къоастой Ахьмад. Кхетаче дувца оттадир, тахан керттерчарех дола дешаш. Белгалдир, эггара хьалхарча аргIагIа Украинерча тIема операцен

юкъе болчар цIагIарабарашта гIо лоаттаде деза, аьнна. Хьоахадир, мехка субъекташкарэ экономически хьал тоадарах долча наькъех, йоах тхога бенача хоамо.

Курски область, Украинаца доазув хотталуш уллилга а теркалдир кхетаче. «Са Кавказе вар, республикан ди дездеча денца нийсделар. Аз даькъаладувц деррига гIалгIай къам! Къахьегаш, хъаьша хоза тIаьцаш, новкъостал дара кийча дола гIалгIай, ираз, аьттув болаш дахалда шо!» — аьлар Баев Геннаде. Иштта цо аьлар, дIахойодача хана бувзам чIоагIбеш, вIаший пайда хургбола гIулакхаш леладеш, дIадаха деза вай, аьнна.

Наьсаре-Шахьар хозагIа хила тарлу

Батайнаькъан Хьава

Иалам цIена латтаргдола хьал тоадеш, цун куц-сибат хувцаш дола балхаш дIадоладаьд укх деношка. Вайна го йиш я урамашка, салоIача моттигашка латтача гIандашта хьокхаш дола басараш, оахкаш йола наькъа йистош, дIахо зизаш IодогIара уж кийчеш хилар.

Массанахьа догIаша лакхьаь баьцаш дIахьокхаш, го-баьккха мел йола салоIа моттигаш кийчеш латт. Селхан ше Наьсарен урамашкара хьал довза араваьннача юкьа, Наьсарен шахьара кулгалхочо йовлой Урусхана ший болхлошта тIадилла декхар да из. Цу тIа йистедаргдолаш дац уж балхаш.

«ХьатIадоагIача шин кIира, массанахьа лоттам баь бала безаш ба цу гIулакхакх бехктокхаме бола болхлой. Иалам цIена латтаргдола хьал тоадеш, цун куц-сибат хувцаш дола балхаш дIадоладаьд укх деношка. Вайна го йиш я урамашка, салоIача моттигашка латтача гIандашта хьокхаш дола басараш, оахкаш йола наькъа йистош, дIахо зизаш IодогIара уж кийчеш хилар», — аьлар шахьара администраце зарбан болх лелабераша.

Хаоттам укх деношка хувцалург-хиларах, хоам бу

Батайнаькъан Хьава

«Хьамсара ГIалгIай Республика, Наьсарен шахьара бахархой, хоам бу, укх деношка чIоагIа догIаш да тарлуш хиларах.

Укх массехк дийнахьа, ГIалгIай Республике гIолла цьхан дийнахьа малх хьожаш, юха сигале кьайла-ьяккхе морхаш тIайоагIаш, латт бIаьстан юххера денош. Цунца дувзаденна, хоам бу вай бахархошка, цьхайолча моттигашка хаоттам теркалбеш болча говзанчаша яхачох, чIоагIа догIаш делха а, ша тоха а, тIоа сегаш, ун-зара йоачан я а мегаш я. Хиш лакхдала а тарлу, цудухьа хин юхе бахаш бола нах фийла хила беза, цунах зулам даргдоацаш», — йоах Наьсарен администраце хьабайтача хоам.

Кхадж тассара хьалха дIабихьача балхах дийцар

Гаьгенаькъан Мартина

дIайихьар.

Селхан Магасе «ЦаI йола Росси» яхача партена тIехьа хьалххе а кхадж тассара болх дIабахьара хетаяь, шахьара совета депутаталла кандидаташца кхетаче

Цига хьакхайкадир, карарча шера маьтсела бетта 22-ча денгара 28-ча денга кхаччалца кхадж тассарах хьахиннар, аьлар «Сердало» газета корреспондентага.

«Цу кхетаче кьамаьл даьрвар «ЦаI йолча Россее» моттигерча отделене исполнительни комитета кулгалхо Кхоартой ИбрахIим. Депутата хьакхайкабир парте дикача балхатешал деш а юкьарлоно хьаллоацаш а бола хоам.

ЛаьрххIа дола балха дакьа йистедаьнначул тIехьагIа, «ЦаI йолча Россее» моттигерча отделене секретара ТIумхой Мухьмада баркал аьлар баьча балхах, иштта кхалнаьха догIоздаьккхар зизашца», — аьлар хоам.

Керда проект кхеллай

Гаьгенаькъан Мартина

«Дикача гIулакхий мохк — 2023» яхача ерригача Россее дIахьош йолча яхьашта юкьейхьа проект кхеллай, кагирхой гIулакхех йолча вай республикерча комитетого, шоай кулгалхочунца Малсаганаькъан Адамца. «Керда проект вIашагIйоллаш кьахьийгараш ба, кагирхой политиках болча оагIон кьахьегамхой, Даьла духьа дика гIулакхаш доаржадеш леларашта хьалхалаттараш.

«Дикача гIулакхий мохк» яха

яхь юкьейккхараш ба, Россереца кагирхойи берийи шоай мехкацара безам, дог лазар кхайкадеш болча оагIон болхлой.

Грант кхоачаргйолча наьха цIераш йовзаргья вайна, ер бутт йистебалалехь», — йоах тхога бенача хоам. «Таханарча дийнахьа, Даьла духьа дика гIулакхаш деш лелача наха бер, боккха лерхIам болаш болх ба.

Дуккхача гIулакхашта юкье доккха гIо ду цар, шоаш беш бола болх, паччахьалкхен болх-моттигашца дагабоалаш, царца бувзам лелабеш, бу цу наха», — дийцар тхона интервью луш Малсаганаькъан Адама.

МагIалбика кхале, кьайлагIа болх лелаберашца, кьовсам лоаттабу

ГIазданаькъан Ахьмад

ГIалгIайчен МагIалбика кхален доал деча даькь тIа дIахо а кьахьегаш ба, кьайлагIа болх лелаберашца кьовсам лоаттабара, кьахьегаме бокьонаш меттаоттаяра. Доал деча даькь тIа вIашагIьелла болхлой тоаба я, мах беча даькь тIа аргIанара тIахьожам лоаттабара.

«Цу тайпара тIахьожаме болх дIахьош, цу тоабан доакьашхоша, бокьонаш ца телхаеш, йоал Iаьдала дIалуш йий хара болх дIабихьар, иштта цар гуча-даьккхар паччахьалкхенна тIачIоагIдаь а доацаш, йоал ца луш дола балхаш леладер малагIа ва. Укх наькъа белгалгьяьлар мах беш йола моттигаш, уж яр Йоккхача-Ачалкхе.

Къаман могашал тоаю моттиг

Санатори «Іарамхи» йилла 95 шу дуз

Іарчакханаъкъан Сали

Вайна массарна дика до-взаш да «Іарамхи» яха, курорта цїи хинна лела дош. Палгїай мехка из цаї мара курорт хиннаяц, вай къам кхолладелча хана денз. Цъхан заман чухъа йохаяъ а лаьттай из. Юха хьалйича «Жїайрахъ» аьнна цїи а тилла, чура а тїера а эргай-оаккхаш тоаяъй. Нийсагїа хургда кердаяр хьалъьый аьлча. Укх бетта 15-ча дийнахъа нийсса 95 шу дуз из хьалйича а хьайийллача а денз. Таханарча денга кхачале, бїаьш болча тайп-тайпарча къамий викалаша салагїад цига, тоаяъй шоай унахцїено. Из ший пхи пїелг санна йовзаш вар Дошлакьий-Юрта вавъа Озанаъкъан Ахьмада Мухьмад. Столица Шолжа-Гїалий тїа йолча хана, памятникаш лорадеча юкъярлон болхло вар из, къабстга Палгїай Республика хьайича культуран Министерствон керттєра болхло волаш къахьегаш хилар. Карарча хана Мухьмад воацаш ва. 1986-ча шєра саькура бетта 28 дийнахъа цунца къамаьл хилар са.

Цо, духхьал хьадийца ца Іеш, ший кулгїаца дїаяздір сона санатори «Іарамхи» йилларах лаьца дола бакъдар. Деш вай: «Іарамхи улларабгїе форда боарамал 1200-1895 метр лакхагїа я. Из тешшаме лораеш да гобаккха латта лоамаш. Шєра керте дукха малх хьєжаш, сийрда денош отг укхаз. Швейцаре лоамашкарчул пайдангїа да фо. Цигарча курортел толашагїа да дарбан хьалаш.

Цудухъа бїарчча шєра болх беш йола лоамашкара Іалама станци хьалъєра

аьттув болаш моттиг хиннай из моцагїа денз. 1925 шєра Іарамхи чїоже йовзаш, Іомаеш, тохкаш хиннай бїарчча комисси. Цунна чубоагїаш хиннаб: гїалгїай унахцїенон отдела кулгалхочун заместитель, лор А. Малинин, Палгїай областа страхкассан председатель Тїонганаъкъан І-Хь., Буро тїара санитарни лор Н. Поляков, унахцїенон окружной отдела завєдующе гїонча П. Ерохин, иштга кхьбараш. Экспедице массе оагїорахъара зийнай, техкай хин чїоже, из боккхача маьхе а пайдане а хилар белгалдаьд. Из шєдар Іотгїадилла, унахцїенон краєвой отделага кьахат яздаьр хиннав лакхе хьоахавъ Тїонганаъкъан І-Хь. Цу тїа цо белгалдаьккхад, Жїайрахъ-Чїоже курортни доазув санна лоархїаргїола хїама влаштїехьадаьккхача бакъахъа хургдар, яхаш. Из кьахат цо яздаьд 1926 шєра наджгоанцхой бетта 21-ча дийнахъа, хїаьта 1928-ча шєра

аьттинга бетта 15-ча дийнахъа хьалъьа а, хьайийлла а хиннай санатори «Іарамхи». 1945 шєра «Іарамхи» дїаенна хиннай Гуржий мехкарча унахцїенон министерствонна, хїаьта 1957 шєра Ростовєрча курортїий санаторейи урхалєнга кхачай из. 1959 шєра Нохч-Палгїай унахцїенон министерствога юхакхачай. 1981 шєра «Уренгойгаз» яхача, СССР газови промышленноста чуйоагїаца объектинєга кхачай из. Цо, иштга а еха латта санатори, юхейсар а

йохаяъй».

Озанаъкъан Мухьмада яздаьр шеко йоацаш да.

Бакъда, Палгїай Республика влашагїеллачул тїехьагїа, керда гїишлош хьалъьа, тахан дика болх беш хьайоагїа дарбанче «Жїайрахъ». Из цїи хувцар а нийса хєтац сона, хоза яр ший кьаьнара цїи. Вай дєношка кхы дуккха хувцаш хиннад цунна гонахъарча моттигашка. Цига я хьаьлаш тїаьца дика, массе хьалаш дола номераш, кафе, ресторан, кхыйола техникєски гїишлош. «Къилбасєда Кавказски федеральни округ дєгїайоалаяр» яхача программага хьєжжа, 2025 шу тїакхачалца курорт тоає лаьрхїад шин аргїагїа, царєх хьалхаръяр лаьрхїа хиннай 2020-2021 шєраш-та. Цу заман чухъа хєхкалуш йола босє 2, 5 километрага кхоачає лєрхїаш хиннад. Шоллагїча аргїан чудолхаш да 2021-2025 шєраш, цу юкъа цига хьахургъа 4,8 километр хєхкалу босє.

Укхазга ба бассейн, кхычъа хьа го йиш йоаца хїамаш. Масала, 1780 лагїа дола дахчан лоами, берий майдилг, 1400 метр айєннача салагїа хьаьфусамаш, кхьдараш. Лоацга аьлча, ший 95 шу дузаш, курортє а цунна гонахъа а кхєхкаш да вахар. Цига мел дар наьха духъа, цар хьашташ кхоачашдар духъа кхєллада да.

Ма кагъяйта гаьнаш

Саг санна яха ловш я га

Кхузанаъкъан Софийя

Бїаьстан бетташ йистєдєвнна, ахкан хьалхарча дєношца кхача болалу-ча сомах ба боал. Дїа-хъа хьєжача, вайна гу, юкъ-юкъє цїєл тїаєна, кхача гїєрташ, бос хувцаш латта боалий гаьнаш. Цъха дєга йїовхал луш сурт да из, бєра ха дагай-охийт цо. Бакъда гєттара дєга чов еш да, таханарча цъхьадолча бераша цу гаьнашта тїаоттадер.

Сомаш кхачарга сатувсаш, уж лорабеш, гаьнашка урагїахьєжаш уж кхєста дукха ха яр. Чїоагїа дєга Іоткъам беш да, болаш баха хьал ца кхоачаш йола гаьна тьєвро, Іосоттаяь, кьарссєнцахъа кагъьа, га Іолохєяккха, сом баа оттар. Из ийрча хїама, тахан берашта юкъє даьржа да. Хийла хоз, карта йистє ягїаца гаьна тьєвро кагъьа, болаш буаш доажкача берашка бєша дай даггара лувш. Хїаьта, берашта, ахкан ха хьаэтгача, дика ховш хул, малагїча ураме, хьан бєша малагїча сома га ягїа.

Гаьнаш-м, дукхагїболча наха, Даьла духъа аьле, карта йистєгїолла дїайогї, цу тїара сом берашка баийта, маьл хилийта, бакъда чїоагїа хало цу наха еш да, сагїийна аьнна дїаєгїа гаьнаш, вїалла кьа ца хєташ, кагъєш хилар. Цїагїарча даьша, ноаноша хьєхар лоаттаде дєза берашта, из гїулакх чїоагїа ийрча, Далла хьалхашка гєттара во, уж гаьнаш йолча наьха дог дохадеш долга хьалхадєахаш. Са а доаллаш, дийна йолаш, саг санна йоккха хинна, тоаєнна дїаотта езаш из га а йолга дувца дєза берашка. Дукхазга хєзад сона, карта йистєгїолла, бераша буалба укх тїара сом аьнна, гаьнаш дїаєгїаца наха из лоткьадєш...

Гуйран ха хьаэтга, тїєра гїаьнаш Іотайса, шоаш ма ярра хьагуш, гаьнаш латтача хана, зувш хул, кагъєнна, йокъаєнна Іоьада цар тьєврош. Дог доха хїама да-кх из, духхьал бїарахьєжача а, хїаьта гаьнаш дїаєгїарашта мел хала хила дєза из?.. Из болх лєлабераш хїанз дїаболабєннаб шоай «чарахьал» дє. Зїамига волаш дїадувцаш дола хїама, бєро дїаєц, лард хилє дїаотт. Теркалде дєза вай из гїулакх! Хїара га, цу тїара сом, Дала вайх кьахєтам баь, хьахулийташ болга, Даьла деррига зувш а гуш а волга дїадувца дєза берашка. Аллахїа кьахєтамца ма дий вай вахєрєра деррига дикаш! Из кьахєтам боацаш ма дусалда вай!

ГалгIайче дика хий хилийта гIерт

Султиганакъан Йоакъап

ГалгIайче, аргIагIа кхоачашдеш да, цахаддаш дикал йола хий вахара-Галашон моттигашка, нах бахача юрташка хилийта-ра дош.

Кхоачашде дезаца дешаш-та юкье да, ахчанца, техникаца, из болх вIашагIболларца дув-задненнараш, аьлар «Сердало» газетага мехка кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

«Республике йистедаьннад инвентаризаце, технически хин боахама хьалаш тажара дола гIулакх. Вайна ма харра, «ИнгушрегионВодоканал» ГУПа, иштта доал деча даькъ тIарча администрацей балансе лат-таш я хин боахама комплекс», - аьлар республикан ЖКХ, энергетика министра Лоалахой Ахмада, ГалгIай Республикан кулгалхочо Келаматанакъан Махьмуд-Иаьлас кулгал деш, дIахьшо хиннача совещане.

Ханз укх сахьате, мехка хин боахама комплексашка болх дIахьшо ба цахаддаш, дикал йола хий хилийта дагахьа, хин боахам экономически дегабоолабара программа чоагIъаьй.

Из декхар кхоачашдара «ГалгIай республикан цаI вола оператор» ва ГУПо хьакхелла, хин боахама даькъ тIа хий хилийта из дIа-юха декъара лаьрхIа. Цунна чубоагIаш хургба, ГалгIай Республикан цIена а бIеха а (канализация) хий дIа-юха дахийтара боахам.

Цул совгIа, республикан Иаьдало, цунна чубоагIаца боахамо лаьрхIад, кастлуш 18 насос эца, йIаьхача ахкан замак эшаш дола хий Галашдара.

Из дош дувчаш, дукхагIа даькъе терко тIаьхийтар Пхьилекьонгий-Юртарча хицарча хьала.

Говзанчаша яхачох, царех цьадола хаттараш кхоачашде таро хургья Буро кIала керда ишкола йолча даькъ тIа, зIамига гIув оттайича. Цу тайпара Пхьилекьонгий-Юртарча хий хьаIоадеш йолча моттиге дукхагIа хий хилийта таро хургья. Аьлтий-Юрт-Пхьилекьонгий-Юрт, иштта Магас-Пхьилекьонгий-Юрт яха турбаш 90 процентага кхоачаш тиша яле а, юхжерча Пхьилекьонгий-Юрта кхоачаш хий хургда эшшача боараме.

Хоам бу, уж деррига декхараш кхоачашде эшача ахчанца Галашо яра, материальни оагIув хилийта цаьац-ца долча боахамий, службай болх вIашагIбелла хила безилгах. Из деррига а ший йоагIаца аргIагIа кхоачашдеш латт тахан.

Толаш йолча хьехархочун цIи яйзар

ГIазданакъан Ахмад

ХIара шера Россе ерригача миингашка хулаш йолча, «Россе укх шерара хьехархо» яхача яхьашка котъьлар Илдарха-ГIалий тIарча №3 йолча ишкола хьехархо Боканакъан Зарета. Из хьакхайкадир Магасе, ях чакхйоалаш. Цига даькъа лоацаш хилар, республикерча паччахьалкхенна кулгал деш вола Слостенин Владимир, цун гIонча йола Боканакъан Аьсет, Россе сена-

тор БIарахой Мухарбик, вице-спикер йола Хьаьшанакъан Аза.

«Иштта цу яхьашка белгалбир, МагIалбикерча № 2 йолча ишколе ингалсий мотт хьехаш йола Садакъанакъан Шарифат, «Кванториум» яхача берий технопарке математика хьехаш йола Циздой Айша, Олга тIарча ишкола хьехархо Иленакъан Хади, ТIой-Юртарча ишколе хьехаш йола Дударанакъан Хьава.

Ер шу, хьехархочун шу да

аьнна президента хьакхайкадарга хьежжа, боккха лерхIам болаш я уж яхьаш къаьстта хIанз. Вай хьехархой аьт-тув ба, кхерам юха а баьккха,

шоай балхацара лакха кхетам, начIал массарашта дIагойта, кердадараш Юмаде, хьаэца, — дийцар тха газетага дешареи Илмани министерстве.

«Кхерамах хIама доаца цIахийца ха»

ГIазданакъан Ахмад

Ахка, ишколера цIахийца, салоIаш йола ха я, боккхагIчар берашта эшаш бола салоIам бе беца цу хана, унахцено а кхерамэле а дика йолаш, царшоай мукъа ха дIахьоргйолаш.

ГалгIайчен МагIалбик кхале

укх деношка «Кхерамах хIама доаца цIахийца ха» яхача Ерригроссе гIулакха юкье даькъа лоацаш хилар.

«Ахкан замагIа салала водача хана, дукхагIа хоржар Галаша хозле я. Салала болхаш йола ха а моттиг а хоржача хана воккхагIвола саг юкье хила веза, из дика йовзаш хила веза

моттиг, хьун йистош, салоIаца хана кхерамзлен Галашо яра. Цул совгIа, эшаш хуле, лорий хьалхара новкъостал де а ховш хила веза из», — аьлар «Сердало» газета интервью луш МагIалбик кхалерча берий-ондаргий туризмах, мохктахкарах йолча Центра кулгалхо волча Дзейтанакъан Беслана.

Бувца ахканара болам дIахьшо, хьалхарча пхе денна цу Центро а иштта «Тарко» яхача тохкама-кIалхарваккхара отрядо а, «Кхерамзлен ишкола» яхача боламца цьхана кхетаченаш ю, боккхагIчарна хьалхадоккх, лоамашка, хьун моттигашка салоIаргдолча берий кхерамзлен Галашо е езилга.

Лораде бераш, дагадоацаш я тарлуча саготонах

Султиганькъан Йоакъап

Вай мехкарча МВД болхлоша кхайкарал ду бахархошка, боккъал а, дийлла латгача корех бераш лораде, яхаш! «Ахкан денош хьаоттарга хьежжа, фо чудаита хьаделача корашта юхе ма ахийта бераш! Дийлла латгача кора юхе, бера хьалтIадала аьттув хургбола цхьаккха хIама ма дита!

Тахан корашка увта-деш долча москитни сеткаех тийша ма Iе. Бера дозал хьалкхаба низ бац цу сеткай, атта хадаш да уж! Бера кор хьаделлалургдоацаш, чIоагIде из, цу гIулакха хьабьача гIирсаца. Оашош кор хьадийллача, цIагIа бер цхьаь дуташ, дIа ма аха!» — язду МВД болхлоша шоай телеграм-канале. Иштта цар белгалду, берашца, цу хьакъехьа кьамаьл деш хила, яхаш. Корашта юхеаха йиш йоацилга хьалхадаха царна массахана. Вай республике моттигаш хиннай, бер лакхера чудожаш.

Боккхийбараш берашка бларг локхаш цахилар да из! Фе хила, лораде шоай бераш, дагадоацаш я тарлуча саготонах!

Берий ди дездеш да республике

ГIазданаькъан Ахьмад

Долакха-Юртарча культуран цIагIа вIашагIкхийтар, бераш лорадара ди дезде.

ЗIамигача хьаьшашта укхаза кийчъяр, «Фаьлга юкье хоз, бер делаш» яха программа. «Тха кхетаче дакъа лоацаш хилар юртарча библиотекан болхлой.

Берашта лаьрхIа долча книжкай гойтам кийчбир цар, берашта довзийтар цар книж-

кай исбахьален дуне. Кхетаче йистейолаш, «Коталон маьтсела бутт» яхача кьамашта юкьерча тайп-тайпарча жанрех латташ хиннача яхьашка дакъа лаьча берашта, дипломаш делар. Культуран цIен болхлоша: Евкуранаькъан Хаде, Дахкилнаькъан Аьсета — бераш даькъала дувцаш, хоза хьехар дир царна, ахкан салоIаш йола ха; книжкаца, кхыча пайда болча гIулакхашца даяхьа аьттув хилба шун, аьнна», — дийцар тха газетага культуран цIагIа.

Эггара сийрдагIа цIай — берий ди

Батайнаькъан Хьава

Вай эггара чIоагIагIа доаккхал дераш, дега хьамсара хетараш, бочадараш бераш да. Вай воашта могор ду уж дегагIозале йолаш, могош долаш хьалкхедара, хIана аьлча вай кхоане я уж.

ХIанз эггара бераш ишколшара чухийца, салоIа ха а я, ахкан замалахьа нийслу дунен халкъашта юкьера берий ди а.

«Цу денца дувздаь цIай хилар Инаркъе, берий беш хьаелларца. Цига дакъа лоацаш вар ГIалгIай Республикан кулгалхо Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьла, Халкъа Гуллама вице-спикер Хьаьшанаькъан Аза, ГIалгIай Республикан пачахьалкхен кулгалхо Сластенин Владимир, Иилман а дешара а министр Боканаькъан Аьсет. Хоза кIайча дувхарашца кийчдаь, хьаьшашта хьалхашка халхараш деш, илlesh оалаш дар бераш. Ди тIехьагIа дукхагIа хулаш йоагIа вай мехка, деша даха ха йоацача берий фусамаш. Из да вай Iаьдало цу деша даим терко лояттаеш хилар», — йоах Халкъа Гуллама зарбан болх лелабераша хьабайтача хоамо.

ГIалгIайче «Дош» яха проект кхоачашъеш я

Гаьгенаькъан Мартина

ГIалгIайчен столице «Интензибэн» яхача студе хьакхелла берий ловзар гойтар», — аьлар «Сердало» газета корреспондентага ГIалгIай Республикан кагирхой гIулакхех йолча Ко-

митете.

«Хьалхара гойташ дола ловзар «Кванториум» яхача берий парке хилар. «Дош» яха ловзар салоIама-довзара лаьрхIа да, из берашта ГIалгIай мотт хьалхабаккхара, из лорабара лаьрхIа

да, зIамагIдолча берашта геттара а дика доагIаш да из. Юкьара дешар дийшараш цунна чIоагIа раьза хилар, шоашта цунах хетар аьлар цар, уж хьежаш ба из сихагIа дIадоладарга», — аьлар хоамо.

«Презентаци дIахьош тха

вIаштIехьадаьлар берашца кьамаьл де, цар боккхача безамца хеттар из мишта хьакхеллад. Из доацаш а, дукха пайда хьабоалаш дар юкьедера, «Дош» дукхагIа дIадехаш а леладеш а хургдолаш», — аьлар проекта кулгалхочо Кьоастой Хьадиса.

«Сердалон» сийрда никъ

«Сердало» газета 100 шу далара тӀехъа латт, хьинаре къахъийга денош

Султиганакъан Йоакъап

Палгай республикан ди дез-деча дийнахъа, Шолжа-Шахъарерча культуран цӀагӀа, ший блаъ шу далар дездеш хилар «Сердало». Гулбеннача хъашашта юкъе вар, вай мехкада Келаматанакъан Махъмуд-Иаъла, Парламента спикер ТӀумхой Мухъмад, Федерацие Совете доакъашхой бола Хамчиенакъан Билан, БӀарахой Мухарбик, Госдума депутат вола Татренакъан Муслим, регионера кертгера федеральни инспектор Смирнов Виталий, «САФМАР» яха гӀо ду моттиг хъакхелла Гучаранакъан Микаил, иштта, дукка кхыбараш а. Кулгалхо-

чунца, Курскенакъан Хаджатаца, тхоай моттигаш хъалийца дагӀар тхо а, цу сурто дегаш ураоттадаъ. Газета 100 шу дузача ца воагӀаш, саг виса хургвац, аьнна хетадолийташ, дукка адам дар гулденнар. Йоазанхой, Илман болхлой, журналисташ, республикерча тайп-тайпарча моттигашкара болхлой, цхьан хана газете къахъийга, тахан боацаш болча наьха гаргара нах, вӀаший мархӀабетталуш, цу кхетаченах докка дикахетар хинна бар. ВӀаший ца гу дукка ха йола нах, чӀоагӀа гӀадбаха бар, иштта хоза моттиг нийсьенна.

Гулбеннарашта байзар,

тхьовра денз «Сердало» газето хьабхьа боккха, бляхий бола никъ. Дукха низ Юбуллаш, газете къахьегаш лаьттарий цѣреш яьхар цига, совгаташ делар. Вай мехкадас Келаматанакъан Махьмуд-Іаьлас белгалдир, газет хьакхеллача Малсаганакъан Зоврбика, Беканакъан Тембота вай къаманна, мах баь варгвоаца доккха дика даьд, аьнна. Цу хана денз, къаман «дог» хинна, хьадоагІа «Сердало», ший беркате никъ бахьаш. «Тахан доккха цІай да! «Сердало» газета 100 шу дузаш дола ди, вай дерригача къаманна боча, хьамсара да. Ше малхаданна дийнахьа денз, къаман вахарах, къахьегамгах, мехка гулакха латгача нахах, беркате наькъаш кхолларех, дувцаш хьадоагІа «Сердало». Тахан вай массане кхетаду, иштта бола оагІув, къаман вахаре мел эшаш ба!» — аьлар вай Мехкадас.

Газето даьча дикаех дувца эттача, уж дукха да, дийца ца валлал. Лакха начІал дола, говза болхлой кхебаьб газето, къаман вахаре хІара денна дукха дикаш доаржадеш, нийсача, сийрдача наькъашта бахархой тІахьехаш, беркатехдар хьалхадохаш, хьаденад таханарча денга кхаччалца.

Республикан ди дездеча дийнахьа, «Сердалон» ди дездар а, лаьрхІа хержа да вай республикан кулгалхочо. Доккха цІай кийчдеш, керте лаьцар, цхьан хана газете къахьийгарий дог хьастар. Газета 100 шу дизарах йола майдилгаш елар царна мехкадас Келаматанакъан Махьмуд-Іаьлас.

Мехка кепайоазон болхлошта гІо деш, цар оагІув хьаллоацаш волча республикан кулгалхочунна а елар майдилг. Дукха хоза дешаш аьлар, газета къахьегамхой даькъала бувцаш, черсий, балкхарой, нохий мехкашкара баьккача хьашаша. Хьаохаде деза, газета хьалхара номер 1923-ча шера бекарга бетта 1-ча дийнахьа араьннилга. Германеца тІом лаьтгача шерашка, советски бІухоша хьокхача майралах, деналах дувцар нахага «Сердалос». Къам мехкадаьккха хиннача дІаьхача 13 шера арадийннадац газет. 1973-

ча шера, СССР Президиума Лакхерча Совета амарах, «Сийлен хьарак» яха орден елар, къаман дог хинна лаьтгача газетІа. Доккха цІай дездеча моттиге, массарашта гургІолаш Юйиллар из орден. Тайп-тайпарча шерашка болх беш, газета моттиг тоаеш хьабьаккача журнали-

стех кино хьекхар цига. Тахан, хьинаре къахьегаш, кердадараш юкьекхувлаш хьадоагІа «Сердало». Газета керте латтарий аьттув баьннаб, Даьла низаца, шой тІехдика сайт хьахолла, ГІалгІай меттах дола электронни орфографически дошлорг хьаде, ГІалгІай метта-

ца атта болх бе йиш хургІолаца тайпара клавиатура дІанийсье. Дукха кердадараш юкьедоладаьд цар шой балха, дІахо кхьа, из моттиг тоаеш, дІабаха дагахьа даггара къахьегаш ба. Редакцен музей хьахоллаш, болх беш ба уж тахан. Дувца эттача, де лаьрхІараш дукха да... Къаьстта дувца дезаш да, газета шеф-редактор волча Курскенакъан ИбрахІма хьегаш долча кьих. ХІара дийнахьа, цхьацца керда хІама дагадохаш, дибийса ца къовсаш, хьинаре къахьегаш, дикагІа, хозагІа хургІа аьнна мел хетар юкьедоаккхаш, хьавоагІа из саг, балха венача дийнахьа денз. Иштта хьинаре къахьегаш тІахьех цо берригаш а, беркате хургІа аьнна хета цхьа моттиг дІа ца йохийташ. Гулбенараша баркал аьлар, цу тайпара хоза кхетаче кийчъеш, къахьийгача газета тоабанна. Деррига лакхача боараме хилийта гІерташ удача хана хало хинна-яле а, цох наьха дог ГІоздоалаш баргадайча, еррига хало йицлора. «Сердало» газета сердал-м, массанена тоьаргІолаш я! Укхаза бах, беркате, дика, хьинаре къахьегамхой! Къаман вахара боккхагІбола оагІув хьа а лаьца, бехктокхаме ший декхаш токхаш хьадоагІа «Сердало». Дала аьннадале, Цун къахетамца, иштта белгала долаш дІацахьа а даргда!

«Лоам» алац чоагӀача хӀамах мара

Дегашта тоам бу иллеш

Гарчакханаькъан Сали

Нагахьа санна моллагӀча хӀамах «лоам» аьнна цӀи йоаккхе, из дика хӀама долга хӀама мара дезац. 1993 шера Москве массазара вай республикан викалаш болча фусаме хьаяяр «Лоам» яха цӀи йола вокални тоаба.

Цунна чубоагӀаш бар цӀихеза илиалархой Новрбенаькъан Руслан, Беканаькъан ИбрахӀим, Дзейтанаькъан Тимур, Янданаькъан Тамара, Сон Семён, цун инструментальни ансамбль. Укх шера нийсса 30 шу дуз, из кхоллама тоаба хьайича денз.

Хала хете а, тахан из йоацаш я. Цунна юкьера цхьабола илиалархой бакьдунен

чу дабахаб. Царех ва илиалархо, театра а кинон а актёр Новрбенаькъан Руслан. Из геттара гӀорьяьнна болх беш хиннача 1995 шера, цун артисташца къамаьл де а, царгара ийцача интервьюна газета тӀа кепатоха а вӀаштӀехьадаьлар са.

Цу заман чухь цу тоабан композитор вар эрсий зӀамига саг Семён Сон. Цо дийцачох, Москве массазара викалаш хургбола фусам хьае мукъабеннар Овшанаькъан Руслан хиннав, из дош кхоачашдаьр, чакхдаьккхар — Хамченаькъан Билан. Керттера декхара шувзадена хиннад, концерташка гӀолла къаман культуран боарам лакхбарца, говзал йолча берашта гӀо а деш, царна культурни оагӀорахьа дегӀааха новкъостал дарца.

Цун репертуара юкьейоагӀаш хиннай халкъа ашараш, вай заман иллеш, И. Баха, В. Моцарта, П. Чайковске классически ашараш.

Керда юкьедоаладаьча иллей хьалхара ладувгӀархой хулаш хиннаб Хамченаькъан Билан, зарбан болх лелабеш вола Угурчанаькъан Мухьмад, моллагӀа хӀама де лаьрхӀача хана, уж дагабоалаш хинна Белхарой Хьамзат.

«Лоам» яхача тоабо новкъостал а деш, Центральни телевидене «Гуйранара седкъа» яхача передаче дакъа лацтаро хул Насарерча берий «Асса» яхача халхара ансамбла. Из геттара дика тӀаийца

хиннай передача дӀахьош волча Николаев Юре а телехьажархоша а.

«Лоам» яха тоаба концерташ луш хиннай дуккхача моттигашка, цул совгӀа, вай республикерча МагӀалбика, Насарен, Шолжа кхалешка а хиннай из. Уренгой яхача шахьара 15 шу дузаш, цига хьийха хиннаб вай мехкахой. Цар цига деннача концерта юкье дакъа лоацаш хиннаб гӀорбаьнна илиалархой: МагомаевгӀар Муслим, Кабзон Иосиф, Соткилава Зураб, Леонтъев Валерий, «Нана», «Рондо» яха вокални тоабаш. Цига Кабзона безам эттаб вай республикан культуран денош Москве долча хана,

царна юкье дакъа лоацаш хила. Иштта «Лоам» яхача тоабан иллешка ладийгӀа а хьаьший книжка тӀа йоазош дита а хиннад Громов Бориса, Лужков Юре.

Карарча хана «Лоам» яха тоаба, аз лакхе белгала ма даккхара, йоацаш я, бакьда цо даьха иллеш наха дезаш, тоам беш а, каст-каста ладувгӀаш а да. Царех да «Лорса Лида», «Даймохк дагаухар сона» «Асса, асса, Мухьмад», «Лаьтта-нана», «ГалгӀай полка 1914 шерара гимн», кхьдараш. Вай къаман культуран юкье дикка юкь а моттиг а дӀалаьца ансамбль санна, дагахьа йисай из безаме тоаба.

ГӀазданаькъан Ахьмад

ГӀалгӀайчен Хамхой А. Э. цӀерагӀча Паччахьалкхен филармоне гӀазкхий (казакхий) хоро (исбахьален кулгалхо Овшанаькъан ЗахӀир) дика толам баккхар тайп-тайпарча моттигашта юкьерча XXXII-ча гӀазкхий культуран яхье-фестивале. АьдагӀе дӀахьош хиннача йоккхача культуран кхетацене дакъа лоацаш яр кхоллама тоабаш. Уж яр Россе 32 моттигера.

Царех дукхагӀбараш, цу дакъе ГӀалгӀайчера гӀазкхий хор, хьалхара дакъа лоацаш бар цига. Фестивала «Вокал. Солисты» яхача дакъе боккхагӀчарна юкье шоллагӀа моттиг яьккхар Охценаькъан Розас, хӀаьта «Вокал. Йоккха ансамбл» яхача дакъе кхоалагӀа моттиг елар хора шийна. ГӀалгӀайчен филармоне хора юкье дакъа лоацаш вар 16 саг, уж гӀазкхий культура еза тайп-тайпара балхаш ду нах бар. Хора хьалхаваьнна вар, наькъа болхаш, ГӀалгӀайче бахача гӀазкхий атаман Алешин Игорь», - аьлар «Сер-

ГӀалгӀайчен гӀазкхий хоро дакъа лаьцар, бе-беча моттигашта юкьерча гӀазкхий культуран фестивале

дало» газетага ГӀалгӀайчен культуран министерстве.

Йистеяьлар Халкъашта

юкьера гӀазкхий культуран яхье-фестиваль гӀазкхий сайренашца, из дег чу йисар

доакъашхошта, хьажарашта гӀазкхий тайп-тайпарча тӀабувхача гӀирсаца; сцена

тӀара дийкача иллешца, ашарашца; оттадаьча халхарашца.

Галггайче хьаяра хетадаь, доккха концерт хилар Шолже

Галггайче езъеш, 100 гарга моттиг хилар республикан денна хетаь. «Са республика — са дезал» яха кертера концерт хилар Шолжерча ДК хьалхашкарча кертерча майдан тла. Моттигерча нахаца дегагроз екъа, уж цайца даькъалабувца венар мехка кулгалхо Келаматанькъан Махьмуд-лаьла, парламента кулгалхо Тпумхой Мухьмад, Галггайченгара бола сенатораш Хамченанькъан Билан, Бларахой Мухарбик, Госдуман депутат Татренанькъан Муслим, СКФО республикашкарча вицалаш, культуран болхло, цихеза суртанчаш, топпарца болх бу кулгалговзанча, график, хлама меттаоттаде Йема суртанча, мехкатохкамхо, кепайоазон болхло, хьокхамашта кулгал деш йола Воробьева (Андрианова) Анна Владимировна.

Цайца нах даькъалабувцаш, мехка Кулгалхочо белгалдаьккхар, Россе къамашца вошал а леладеш, Галггайче хлама кхоллара, къахьегам, вахар тоадара тлаййрза хилар. «1992 шера абтинга бетта 4-ча дийнахьа РФ Лакхехьарча Совета тлаййцад № 2927-1 йола «РФ доазонашка Галггай Республика кхолларах» дола Закон. Халкъо сатувсаш хинна хлама, кхоачашхинна длаэттад, хлана аьлча дуккхача шерашка цунга кхача гертташ, лорзагга ца боалаш, тателла массабола Галггайча къахье-

гарах — политически гьулакх леладерашкарча длаболабелла мугларерча галггайча кхаччалца. Галггайчен паччахьалкхе меттаоттагача лорхлалмеча гьулакха юкье цихезача нахал совгга, дакъа лоачаш хилар бляш а эзараш а бола мугларера галггай, кхыча къамех хьабанна вицалаш, цар а дикка гю дир исторически бакъдар меттаоттадеш», — аьлар Келаматанькъан Махьмуд-лаьлас.

Республикан кулгалхочо яхачох, 1992 шерал тлехьагга, мел дукха халонаш цу шерашка ла йийзаяле а, Галггайченна мегар вахара, политически, экономически деглаахара тешаме наькъаш харжа. Паччахьалкхе хьахиларо лалашдир наьна мотт лорбар, массе а оаггарахьара нах деглаухаргбола хьалаш кхеллар, иштта къаман ший тайпа-

ра йола культура йицдургойоаца хлама дир. Цу гьулакха доккха дакъа юкьедихьар галггай Илманхоша, тлехьа, лалманна, юрташкарча къахьегамхоша, болхлоша а инженераша а.

«Вайна массаза дагалаттаргья, доаккхал дергда республика деглаахара а длаоттара а хлара ханах, цун вахар тоадеш хларане юкьеденача даькъах. Дладахача бляшерен 90-ча шерашка денз, массайолча съездашка, референдумашка, кхетаченашка а митингашка а Галггайчен халкъо хьагойтар ший исторически хьаькъал, бокъонца йола демократи езаш хилар, даим а ший мехкаца хила чоаггга ловш хилар — сийлахьча Российски Федерацияца», — белгалдаьккхар Галггайчен кулгалхочо.

Галггайчен а ерригача дукха къамаш дахача Российски Федерацияца а халкъ деглаахар, ираз, машар болаш, керда коталонаш а лакхаленаш а йоахаш, дахар лайра цунна.

Цай долча хана хила дезаца тайпара дог айдеш, дар даь халхараш, дийка эстрадни а рок-тоабай а иллеш.

Иштта къаман юкьарча «Сердало» газета 100 шу дызара хетадаь концерт латтар халхарчаша а эстрадни тоабаша а гойтача бе-беча жанрех, искусствай тайпаех.

Из цьханкхетар хьаделлаш, длаьхош бараша белгалдаь-

ккхар, РФ эггара къонаггйола субъект — Галггайче — низах а хьинарах а йиза хилар. Цунна дола тешал да керда предприятеш, наькъаш, ишколаш, берий бешамаш, культуран Ценош, салолма хьаяь баьцарча беса моттигаш, тоадаь урамаш.

Цай хьадиьлар «Галггайче» яхача глорьяннача халкъа халхара паччахьалкхен ансамбло. Хьаьшех, ший ашарий совггатаца, эггара хьалха гучаяннар яр Аьдаггера илле а халхара а паччахьалкхен ансамбль «Исламей». Цох лорхл ше морг

ме тоабаш. Программанна юкьейихьаяр рок, поп, этно яхараш санна йола эстрадни жанраш.

Викторина чакхьяьлча, сцена тла йийхар Селий мехкара «NiceMen» яха тоаба. Цо длаоалаш, гулбеннарашта хезар глордаьнна иллеш а кхьйола шоаш кхелла композицеш а. Ший кхоллам бовзийтар Нохчий мехкарча «DANGER BLOCK» яхача тоабо. Шедолчун чам тоабеш дола хлама санна хилар «Just free» оалача цьханкхетаро даьха иллеш.

Белгалдоаккхаргда вай цлаькха, республика хьаяра

кхы йоаца кхоллама тоаба, тайп-тайпарча ашарий лостамех, наькъех, уж вланий дувзаш, пайда эц цо, цьхабакьда халкъа илле чулоацам, кеп толхаяц.

Ансамбла исбахьален кулгалхо ва Россе, Аьдагглен, Габбартой-Балкхарой, Кьарший-Черсий халкъий артист, Паччахьалкхен премешца белгалваьха Нехай Аслан Касимович.

Цайца республикан бахархой а хьаьший а даькъалабий-цар «Магас» оалача халхара а илле а паччахьалкхен фольклорни ансамбло.

Из моттиг вшагаггеллараш, кердадар юкьедар духьа, даим хулача тайпара а ца оттаеш, наха езалургйолча тайпара оттае хьежар программа, цу гьулакха цига йийхьяр лоаларча республикашкарча говза-

хетадаь цай дладихьа моттиг Шолжерча ДК хьалхашкарча майда хиннилга.

Хлетта укхаза хьайийллар республике эггара хьалхара исбахьален галерея, Кьилбаседа Кавказерча байкерий мото-сезон.

Стадиона тла ладсаькх нийсагга хьан тох хьожаш, яхьаш хилар. Культуран цен тхов калха бляь шу дызараш безбеш бар — «Сердало» газета редакце болхло.

1992 шера абтинга бетта 4-ча дийнахьа РСФСР Лакхехьарча Совета тлаййцад РФ доазонашка Галггай Республика (Республика Галггайче) кхолларах дола Закон.

1923 шера маьтсела бетта 1-ча дийнахьа Буро тла араьннай къаман юкьарча «Сердало» газета хьалхара номер.

Галггайчен дла-юха лелаш болча лораша наха гю ду

Султигананькъан Йоакъап

Галггайчен дла-юха лелаш йола лорий 18 тоаба яха хилар 2023 шера 90 моттиге наха гю де дагахьа, аьлар «Сердало» газетага вайцигарча министрий кабинета зарбан болх леладераша.

«Унахцено» яха къаман проект кхоачашгеш 2021 шера оаггой бетта республике болх бе йолаелар дла-юха лелаш йола 18 лорий комплекс (ПМК), цу юкьера 16 дла-юха лелаш йола лорий медпункташ я (ФАПаш), пехкашта кизга увтгадеш йола

ца, кхалнаьха наькха кизга увтгадеш йола ца комплексаш я», — аьлар Галггай Республикан унахцено министр Балай Мухьмад-Башира.

Цо белгалдир, из деррига ийцар вай мехка унахцено Министерство хилар, халача моттигашка бахача наха лорий новкъостал длакхачийтар духьа.

Сага эшаш дола хьалхара лорий новкъостал дара эшаш мел долчунца лалашо шоашта чухь йолаш я дла-юха лела лорий тоабаш. Лорий-санитарий хьалхара новкъостал царга длакхачийтара деш да из. Цу тайпара наха деш долча лорий

Хозача гүлакхо везаволийт саг

Журналистах Цолой Иабий Русланах

Тарчакханаькъан Сали

Цхьаболо нах хул, шоаш даь ер ма дий ала доккха хлама деце а, геттара шоай баьччал даккха герташ, даьраш а цадаьраш а дувцаш, шоаш наха юкье дьабовзийта герташ. Вожаш хул, хьаьнала, цена баьхабале а, шоашта паччахьалкхено тладилла декхар дизза кхоачашдаьдале а, цох дувца ца ловш, сабаре, «со» яха уйла толае герташ, наха дегаза ца боалаш, безалуш. Цу тайпарча бакьхьарча нахах ва аьнна хет сона, тахан айса вувцаргвола саг. Сона хийтта ца леш, из мел вовзачарна а иштта хет из. Цаккха воча хламанца из хьоахаваь хезавац сона. Даим наха тьера волаш, шийна дулургдола го царна деш, хьавенав из таханарча денга кхаччалца.

Цолой Руслан ваьв 1944-ча шера Мочкый-Юрта Элмарзий Иабийи Овшанаькъан Махьмада Фасиманеи дезале. Да дийша хиннавац, бакьда цхьацца чьоаггьа наха эшаш йола балха говзалаш йолаш хиннав. Цун наьна-воша Кьоастой Ахьмад Буро тла тьоарскаца балхаш деча завода технолог волаш кьахьийгарех ва. Цо хьалвига хиннав Руслана да, аз цхьацца хлама Юмадергда укхунна, аьнна. Нахьарашца деш дола тайптайпара технологически балхаш Юмадаьд цо Иаьланна. Иштта вай хозийственин оала сапа хьаде а Юмаваьв. Из хлама вай Сибре дигача заман чухь чьоаггьа накьадаьнна хиннад Иаьлийна шийна а кхьгча наха а. Вай мехкадаьхар хала ха хиннай, чакхбаланза латташ тьом хиннаб, тиф яха лазар долаш дукханах хиннаб, кхьдола вонаш а хиннад мехка лелаш. Цу хана Руслана даь-веший кхо йиьиг а енна хиннай, цхьацца ди мара юкье ца долаш; пхи шу, ялх шу, ворхь шу даьнна. Ха иштта этгача, юртарча доахан доадеча моттиге кьахьегаш хиннав Элмарзий Иаьла. Дийнахьара ший болх баь аьлча, бийсан 3-4 сахьт даьлча юха а вахе, цига сапа де эшаш дола хлама кийчдеш хиннад

цо, шоллагьча дийнахьа, хьа а дийя, наха дьадекьаш хиннад сапа. Из хлама дьахайнад директора. Тьавийха хьаьтгача, геттара могадаьд цо деш дола хлама. Эрсий кьамаха волча цо шоай болхлостта лаьрхьа а хьадаьтад сапа, дуккхача наха дьахьаьча хиннад из. Тоьал ха яьккхай Элмарзий Иаьлас наха сапаш деш а уж декьаш а.

Иштгача дезале ваь хиннав Руслан. Вай мехкадоахача хана цхьа бутт биза хиннаб цун, наджгоанцхой бетта 25-ча дийнахьа ваь хиннав кьаьнк. Цига Юдугаш хинна халонаш, нанас дувцарах мара дагаьглац цунна. Уж мишгта хиннай вайна массарна а ховш да, боккхагьчарга гьолла. Мишгта лайнай шелал, моцал, цхьаккха тайпара адамий бокьо йоацаш цахилар — уж шедар, вайна диц ца далиьта санна, хьадийцад дагадоаггаш хиннача наха. Беррига салтий а эпсараш а хиннабац Сибре бугача нахаца кьиза. Царех цхьан эпсара, арабоахача дийнахьа, тьехьа а ведда, барзкьаш тега машин хьаеннай фусам-нанна. Юкхьаьчул тьехьагьа, цунна из чьоаггьа накьаьннай берий хлама тегаш. Цул совгьа дезал кхаба а новкьостал деш хиннад цо, цунца тийга хлама йохкаш, пайда беш хиларах. Казахстане уж баха ховшабаьб Кокчетавски областерча Щучински кхалерча Каменни Карьер яхача юрта. Цига эггара хьалхара доккха хатар доаггьа цар дезалга, 1947-ча шера да воацаш, бойла бус уж. Шин берца — Иайшатацеи Русланацеи — цхьаь йисача нанна хала доландаь, бокьо а яьккха, нонахой бахача Алма-Атински кхаленна чуйоаггаш йолча Веселая Жизнь яхача юрта дьабуг уж. Из бокьо царна яьккхар хиннав Руслана наьна-йиша йига найц Чакхенаькъан Осман. Из гьалгьашта дукхагьа дагавоаггьа, парте Нохч-Гьалгьай обкома секретарь хинна саг санна. Сона-сайна а вайнав Осман бьарга. Из дар 80-ча шерашка. Шолжа-Гьалий тьарча йоазанхой Союзерча литературанна пропаганда еча отделе массехк йоазанхо, со а волаш, шахьар тьарча ветеран

ний салолача цьагьа кьамаьл де а шоай йоазош деша а вайхьтар. Тхона хьадухьалверга кьайвенна, юкьерча дегьара саг, эздийча Иаьдалагьа кийчвенна, ший ханага диллача куц-сибат долаш, саг вар из. Гьалгьай меттала из йистхилча, цецваьлар со. Шортта хьаьттар аз новкьосташка:

— Малав из?

— Вовзаций хьона, Чакхенаькъан Осман ма вий из? хезар сона.

Цу ханналца сона вайнавацар из. Осман цу цьен директор волаш кьахьегаш вар, пенсе а ваха. Тьаьцаш мо, коа араваьнна, хоза накьа а даьхар цо тхо.

Цу Османа кердача моттиге дьабига хиннаб ший устийший дезал. Ювцача юрта хиннай Советски Союзе эггара йаьхагьйола колхоз, цунна кулгал деш хиннав Социалистически Кьахьегамаш шозза Турпал, Руслана хьанз а дагайоаггьа цун тайпан цьи, Манько яхаш хиннав из. Кхьгча тайпаех бола а дукха гьалгьай, нохчий бахаш хиннаб цига.

Порваьнна йоазанхо хинна Чакхенаькъан Саид хьаваьннача цьагьара нах а цига бахаш хиннаб. Иштта цу юрта кхувш венав Нохч-Гьалгьай Паччахьалкхен телерадио председатела заместитель хинна Овшанаькъан Мустафа, из Руслана наьна-воша хиннав. Вайший дукха гаьна боацаш баьхаьб Мержой, Гаьгенаькъан, Кьюриганаькъан, Кьоастой, бакьда Цолой цхьа цьа (акхардар) мара хиннадац цига. Дунен вовзача Александр Сергеевич Пушкина цьерагьа урам хиннаб ераш баха сайцар. Алма-Ата дьаьлчача, юрт дьайоалалаш хинна эггара хьалхара урам хиннаб из, Казахстане столицанна 10-12 километр мара гаьна а хиннабац. Тьехьагьа 70-ча шерашка космонавташта дачаш а яь, геттара чьоаггьа тоаь хиннай йоах из моттиг.

Веселая Жизнь яхача юрта бахача хана, пхи шу даьлча денз, мел хинна хлама дагадоаггьа Иаьлий Руслана. 1948-1949 шерашка, моллагьа хлама эцаш хилча, аргьа лаьца, цига латташ дикка ха яьккха езаш хулар. Нанас, ше цхьаннахьа а этте, кьаьнк кхьгча хламанна аргьа лаца оттавеш хиннав. Дагадоаггьа цунна, Алма-Ате нанас ю а вига, маькха этгача аргьанца ше лаьтга. Сов йаьха ха йоаккхаш цига латгарах, кьаьдвенна кьаьнк Юхайннача тхьайса дьаваха хиннав. Ер санна бераш шоашца а долаш, дукханах хулаш хиннаб цу тайпарча моттиге баькхе. Халонаш яцар аьлча бакь хургдац, хьанзарча бераша бергбоаца болх беш хиннаб цу заман чухь, ханал хьалха ондадаьннад, оалаш хин

над цу ханарча берех. Нана колхозе балха хиннай, тайптайпара балхаш деш: Иаж, баьцакомар, ялат дьадувш, чуэцаш. Иай балхаш мукьа юташ хиннай из. Йоккха беш хиннай дезала, 30 сотенга кхоачаш. Нана мукьа йоацандаь, 1-2 километр мара гаьна боацаш баха наьна-да, наьн-нана ю а баькхе, цу беша хьажкьа, кхьдола ялат дьаде новкьостал деш хиннад. Хьаьта Руслан а даим царна го деш, кьахьегаш хьавенав, зьамига волча хана денз.

1951-ча шера, ший ворхь шу даьннача хана, юртарча ишколе деша вода кьаьнк. Из дикка гаьна ваха везаш хиннай. Цар цьеннеи ишколани юкье 5 километр хиллал никь баьллаб. Амма наькьа а дешара а хало ловш, дика дешаш хиннав Руслан зьамига вале а. Ишколе хьехараш дукхагьа эрсий хьехархой хиннаб. Дешархой эрсий, казахаш, жугтий, тьехьагьо Поволжски немций хиннаб. Гьалгьайи нохчийи бераш а дукха хиннад юртарча ишколе. Цига ше яьккхача хана хиннача дуккхача хламанца юкье цхьа хлама да, вай мехкахоача цьаккха диц ца луш. Из шоллагьча кхоалагьча классе волаш, цхьа воккха, Цькара хьаким вена хиннав юрта. Цун цьи белггала дагаьглац, геттара зьамига хиннача кьаьнка. Йоккха, йаьха шинела хьисапе, боккха элтара кач уллаш полтув юлхаш, хиннав из. Цунна духьалдахача лургдола зизаш хьа а денна, хьалхашкахьа юоттадаь хиннад Руслан юкье вола вайнаьха бераш, бакьда кьеззига ха яьлча, царгара зизаш дьа а даьха, уж юттьехьашка а баьха, кхьгча кьамех долча берашта дьаденнад. Цу хана ший дега яь хинна чов, хьанз а йицлуц цунна. Чьоаггьа новкьа хиннадар из, цох кхета ца могача дешархошта. Царех ца тешаш даь хинна хургдар-кх из. Иштта хала, массарна цхьатарра латкьаш, во ха хиннай цар Сибре яьккхар. Цу ишколе 1957-гьа шу хьаьтлакхачалца дешаш хул из, цу хана цо чакхьаьккхьяр 6-гьа класс. Цу шера Дакькасте цьабоаггьа уж.

Дай баьхача Пригородни кхалерча Мочкый-Юрта хьалчубаха лорхь цар, хьана аьлча из хиннай дай баьха а уж Сибре Юбигале, Юбугача хана Ийна юрт. Бакьда цига уж а кхьбола цар гаргара нах а хьалчубитанзар. Кхь цох хлама а ца хинна, Наьсар-Керте яха наьна-йиша Лейла йолча дьаболх. Цул тьехьагьа массехк бутт баьлча Фасиман балха йода Шолжа-Гьалий тьарча СМУ-3 чуйоаггьа бетон, маркхал хьабеча 10-12 сагах латгача бригаданна кулгал де. Цигара маркхал дьакхухьийташ хиннаб Калинина цьерагьа юрта еш

латгача Иаьдала коттеджашта. Цьабоаггьа наха дьателаш хиннай уж. Цига болх барах дезала нанна «Сийлен хьарак» яха орден енна хиннай. Цунна из Нохч-Гьалгьай Лакхьарча Совета Президиума председател хиннача Оалмазанаькъан Илеза хьалуш даьккха сурт да Русланага. Акхар дезала а, наьна-даьна а, наьн-нанна а яьй юкьара коттедж. Бакьда Фасиман а цун бераш а, Старая Сунжа яхача моттиге, Иаьдало новкьостал а деш, цьенош дийя, баха дьаболх.

Шолжа-Гьалий тла Руслан деша вахар № 19 йола ишкол яр, трампарк юхе яр из, 1-ча микрорайоне дьабодача новкьа. Цул совгьа, цу юхе яр дахчан балхаш деш йола, кхьгча дешашца аьлча, мебель хьаеш йола моттиг. Цига хулар дешархой цхьайола кьахьегамаш урокш, царна цхьацца кулгатовзал Юмаеш. Цига Юмадаьр накьадоалар цьагьара цхьацца балхаш деш. Масала, наьн-нанна гьандаш а истол а ше хьадаьдар Руслана.

Цхьайола кьахьегамаш урокш трампарка ремонтни цехе хулар. Цхьан кьира слесара говзал, вокх кьира токара говзал хьехар цига. Уж шаккха дика Юма а яьяр цо, тьехьагьа чьоаггьа накьа а яьлар. Бакьда из ишкол йизза чакхьаькхьац цо. Ший 15 шу даьннача хана, сайранарча ишколе деша вода, из яр Шолжа-Гьалий тьарча Субботников цьерагьа урам тьарча № 22 йолча ишколен тхов кьалха. Деша ваггьаше а, «Сердало» газете кьахьегаш лорхь. Цхьан юкьа дьа ца эцаш витар из, зьамига ва, аьнна. Юххера а, корректора гьонча волаш, дьайцар кьаман газете. Цу хана редакцен кулгалхо хиннав Лаьнанаькъан Мустафа, цун заместитель — Хаматханаькъан Жабраил, бехктокхаме секретарь - Осменаькъан Хьамзат. Дукхана еце а, гаргалло йоаллаш хиннав Керма Мустафа акхар цьенца. Наьна-дас дехар дича:

— Хьавайта со волча, — аьннад редактора. Бакьда профкома бокьо ца елча, из

длаэца лаьрхIа хиннавац кулгалхо. Профком гул а яь, цо фу оал хьежав. Русланага редактора даь эггара хьалхара хаттар хиннад:

— Деша хой хьона?

Йишас новкъостал а деш (ала деза йишас Iайшата а «Сердало», радиокомитета машинистка йолаш болх баьб, аьнна), газет деша Юмавенна хиннав кьона кьахьегамхо.

— Хов, — жоп деннад Iаьнка.

— Дика да. Юяздаь деша ховргдарий хьона? — хьаьтгад юха а редактора.

— Ховргдар, — укхо аьлча, йоазув даьд журналиста. Сона ййнай Керама Мустафай хатI, чоагIа хала ешалуш яр из. Еригача редакце цьха машинистка мара яцар, цох кхеташи цунна кеп тоха ховши. Ваьлла-ваьлла, йоазув а даь:

— Юдешал, — аьннад Лянаьнаькьанчо.

Ю а дийша:

— Укхаз а цьха Iалат да, — аьннад Iаьмигача сага.

— МалагIа да из? — хьаьтгад балха отта веначоа фу хов хьажар дукха, лаьрхIа Iалат юкьеделлача воккхагIволча новкъоста.

— Юртбоахам яхача дешацара «а» юкьедитад...

— Из доацаш хилча, фу хул укхо? — Руслана ховча Iаманна дукIавала гийртав редактор.

— Iаьккха бохам хул укхох, — жоп деннад корректора говзал Юмае ловш волчо.

— ХIа, мичара Юмавенна хьо деша?

— Язде дика хац сона, Юдеша дикагIа хов, — шийна ховчох-довзачох тешаваьв цо Керама Мустафа.

— Дика да, — аьннад кулгалхо. — Кхоана хьавоагIаргва хьо. Аз дIааргда хьога корректорски мичай, — аьнна, дIавахийтав цо керда болхло. Газета редакци Цьеча фронтвикий урам тIа хиннай, Илма-тохкама институт чуйолча цIагIа. Цигара гаьна йоацача Революцен проспекта тIа яр корректорски а типографи а. Цьха зама аьлча, «Аракелова тика» хилар цу цIагIа. Выпускающе болх беш хиннав Эгенаькьан Хьамид, хIаьта воккхагIволча корректора гIулакха тIа хиннав Долакоа ваь, хьалхийна, цигара тIем тIа ваха хинна Доданаькьан Iамар-Iаьла. Укхаз дагайох сона РФ заслуженни артист хиннача Хамхов Ахмадаца се царцига хинна ха. Хетаргахьа аьлча, из яр 70-гIа шераш чакхдоалаш хинна ха. МагIалбика районе вахар со Элмарзий Ахмадаца. Артиста а поэта а лайра Iамар-Iаьла волча ваха. Коа цIенош деш воаллар мотташ ва со из, Ахмад вена гIадваха, котамаш йоаяйта, цьхана багIаш дикка ха яккхар цар. Из Iамар-Iаьла хиннав «Сердало» воккхагIвола корректор. Цунца цьхана из болх беш хиннай Муцолганаькьан Рая. Из хьоахайича:

— Дика саг а яр, — оал Руслана. — Дукха хIама Юмадир цар сона. Уж сона дага ца

бохаш ха яц, каст-каста дагабох сона уж. ГалагIай метта лертIа деша, язде, алапашцара Iалаташ тоаде — корректора балхаца дувзаденна мел дола хIама цар Юмадир сона.

Мукъа ха йолча хана Эгенаькьан Хьамидага ладувгIаш хиннад кагехчар, хIана аьлча цунна дукха хIама ховш хиннад багахбувцама юкьера. Иштта дукха хIама Iаьрагайна, Сийлахь-боккхача Даьймехка тIем хинна саг хиннав Iамар-Iаьла. ТIем тIа вахале, 1938 шера денз, IалгIай радио эггара хьалхара диктор хиннав из. Корректора гIюнча а корректор а волаш, цьхан-шин шера царца болх бир Руслана, цул тIехьагIа эскаре амал де вахар кхаь шера. Белоруссерча геттара кьаьнача Мозырь яхача шахьар тIа кхоач из, ракеташ йолча тIема даькье. ХIара бетта цьхацца каьхат язедеш хиннад цунга Iамар-Iаьлас IалгIай меттала, шоаш болх мишта бу а, газет ара мишта доаккх а, керда фуд а дувцаш. Цига а йоазонца бувзабенна болх бора Руслана, Белорусски тIема округа газета лаьрхIа цьхацца йоазош деш. Эпсара дарже вацар вай мехкахо, IаьмагIвола сержант вар. Ер дIакхаьчача тIема даькье гIулакх деш а хинна, хIетта цIаваха хиннавар цигара кхо IалгIа. Уж байза волча бригада командири хьаьтгад:

— МалагIа кьамаха ва хьо?

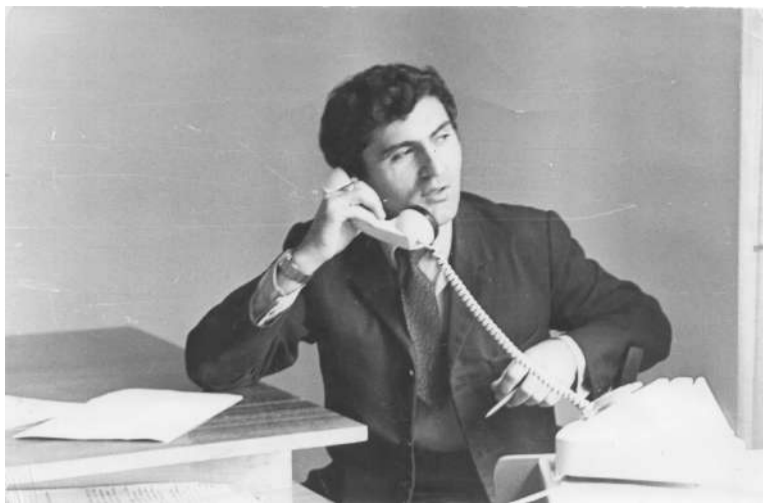
— IалгIа ва со, — аьннад кьонача салтчео.

— Хьо дикагIар мугIаре хила веза, эздий а дика а нах да шо, — аьнна, IалгIай хоастаьб хиннав эпсара. Цига гIулакх деш хиннача IалгIаех цаI хиннавар Тоалданаькьан Батыр. Вайна воззаш ва из саг, хIана аьлча цьхан юкьа IалгIай Республикан хоржамий комиссе председатель волаш болх бир цо; ше сабаре, хьаькьале, эздий саг волга хьагойтар цо ший кьаманна а. Командира а чоагIа везавенна хиннавар из.

Эскарера цIавеча, юха цьха шу хилал йолча хана, «Сердало» газета корректор хул вай мехкахохоч. Iаьккха журналиста дешар деша дагахьа, М. Ломоносова цIерагIа МГУ деша отта вода. Цига экзаменаш яла езар йоазонца а дIадувцаш а эрсий меттах, исторех, ингалсий меттах. Эггара хьалха кхоллама конкурсах чакхвала везар, кьыча дешашца аьлча, Iайха даь йоазош довзийта дезар. Ерига экзаменаш дIаяла кийча вар из, бакьда аттестата тIа ингалсий мотт Юмабаьбац аьнна яь белгало яр. Из ца хайча цига дIаэцацар. Йоазош-м цу ханале долаш дар цун, «Сердало», «Комсомльски племя» яхача газеташ тIа кепа теха. Бакьда каьхаташ дIаэца тиганзар уж дIаийдеча комиссе, ингалсий мотт бахьане.

— Мотт Юмабергбар аз, цьхацца хьехархой оттаьб, — аьлча а, хIама хиланзар.

— Тха бокьо яц уж хьаэца, декана тIагIо, цо фу оал хьажа,

— хьехам баьб Iаьмигача сага.

Декан хиннав Ясен Николаевич Засурский яхаш. Цо а кераста даьд, бокьо яц ший аьннад, цIа а гIойя, ингалсий мотт Юмабийя юхавола. Iаьккха хьожаргда вай. Кхы цох хIама ца хулаш цIавеча, радиокомитете балха вахар Iаьлий Руслан. Корреспондентски бувзамий отдела заведующелла дIаэц из. Каьхатий отделабар санна болх хиннад из, штате боацача корреспонденташа передачашта лаьрхIа хьаена материал редакцешка гIолла дIа-хьа яла езаш хиннав из. Цу тайпара корреспонденташ дукха хиннабу цу заман чухь, заводашкара а, фабрикашкара а, транспортаца бувзабеннача кьахьегамхошта юкьера а хиннабу уж. Цига кьахьегаш цьха ха яьлча, Харлампиди Кира яхача желтий кьамаха йолча, кагирхой передачаш кийчьеца кхалсага оал:

— Даим а укхаз болх баь варг мичав хьо, са редкценна йоазош де вIаштIехьадаргдарий хьа?

Радиора болхи газетера болхи вIаший тара бале а, ший башхалонаш йолаш ба. Цу гIулакха раьза а хинна, йоккха поалхам йолча цу кхалсага хьехамга ладувгIаш, радиора болх бовза, Юмабе вIаштIехьадаьлар Руслана. Иштта шийна гIо даь саг санна, вуьц цо Пхылекьонгий Махьмад-Салид а. ДIахо IалгIай меттала передачаш кийчяр тIадул цунна, хьалхагIа из хул промышленни отдела редактор, Iаьккха воккхагIвола редактор, литературни передачаш кийчяр цунга кхоач, Гаьгенаькьан Гирихан радиокомитетера дIавахчул тIехьагIа.

Цу юкьа саг йоалаю вай мехкахохоч. 1968 шера денз, «Сердало» газета корректор хинна Кхоартой (Дебаранаькьан) Аза яр цун фусам-нана хиннар. Газете болх беш байзабар уж. Из Малсаганаькьан ШафиIати (Фая) цьхана кьехьегаш бар, газета Iалаташ тоадеш. Саг йоалаяр нийслу 1970 шера. Кхачан техникум якккха яр Ахмада Аза а.

Цьха ха яьнначул тIехьагIа, юха а МГУ деша отта лоархI Iаьлий Руслана. ХIаьта а, оалаш ма хиллара, дешар цIаккха а тIехьа дац. ХIанз ингалсий мотт а Юмабаьбар цо кхаь бетта, из мотт хьехаш волча Банхайнаькьан Хьаж-

бикарца. Хьехархо аьнна-

дар, йиь яха оценка яккхал хIам хов хьона, бакьда Москверчар хьона фу оттаергья хац сона. Массайолча экзаменех йиаш яьхар цо. Иштта журналистий факультете дешаргдолаш, чакхьяьлар из. Кьаьстга а лоархIаьме яр сочинени, из Шолохов Михаила «Поднятая целина» яхача романах язью цо, роман дика харах аьттув боал цох а дика оценка яккха. Йоккха конкурс а хиннай цига, берригача СССР оалача мехкара кагийнах, мехкарий хиннабу деша отта ловш. Кавказера а дукха кагирхой хиннабу цига дешаш: шиь нохчо, селий мехкара, Юкьерча Азера. кьычаьхара. ЙIаьххача хана царца бувзамаш лоаттаду, дIа-юха каьхаташ язду IалгIай Iаьмигача сага. Из дешаш хиннар яр радио, телевидене болхлой кийчбу отделени. Иштта цу университет хиннай газеташта эша болхлой, книжкашта кеп етгара эша болхлой кийчбу отделенеш — еригаш кхоь. ХIанз, Руслана яхачох, уж 5-6 факультет я. Хьехархой геттара Клоарга хьаькьалаш долаш хиннабу цигара. Лекцеш ешарашта юкье хиннабу мехка цIихеза Илманхой, царех цаI хиннав Лев Толстой виий виий-воI Толстой Илья Владимирович. Дийша воалача хана, цо язбаь дипломни болх хиннабу, «1923-1927 шерашка арадийнна «Сердало» — дукхача ахархой газет», яхаш. «Наш дом на Маховой» яхача книжка тIа я, Москве журналистий дешар дешаш баьгIарий цIераш а тайпан цIераш а. Царна юкье ва Цолой Iаьлий Руслан а. Цул совгIа, цига дешаш хиннабу IалгIай: Лаьнаьнаькьан Борис («Советски Росси» яхача газете болх баьб цо), Гадаборшанаькьан Осман, Овшанаькьан Мустафа, Саганаькьан Iалихан, Колой Халат, ГIайтакханаькьан Фатима. Газете а радио а кьахьегаш якккха ха дIалаьрхIача, Руслана 41 шера кьахьийгад. 2001 шера денз, пенсе вахав из, хIаьта а массехк шера «Сердало» газетаца кьахьегаш а хиннав (1993-1996).

Виь дезалхо хиннав Руслана Азайи дезале. Хала хете а Азайи воккхагIвола воIи, дукха юкь юкье ца йолаш, соахка кхелхар. ВоккхагIча виий цIи Аслан яр, цо Москвера автомеханически институте дийшад.

ШоллагIйола Iайшат Москве ях, Налганаькьанга маьре а йолаш, цо тIехдика Шолжа-ГIалий тIарча кооперативни училище а медучилище а дийшад; кхоалагIа Гилани ва, цо Москвера технологически академи якккхай, цул хьалха Шолжа-ГIалий тIарча художественни ишколе дийшад, цудухьа сурт хоза дулаш ва. Ший 10-11 шу даьннача хана, хIетта арадуьла доладеннача «Селалад» яхача берий журнала сурташ дийкад цо. ВиьлагIвар Илез ва, из Москве травматолог-ортопед волаш, лора болх беш ва.

ТIехьа тIакхувш йола тIехье а, хьаькьале, наха езаш кхувш йоагIа. Масала, Руслана виий Аслана йоI Алина, Троицкера ишкол дошо майдилгаца а якккха, хIанз IалгIай пачча-хьалкхен университета лорий факультета 4-ча курсе я. Кхыдола виий а йиий а бераш иштта дика дешаш да.

Дуккхача моттигашка хинна а дуккха паччаьхалкхен совгIаташ денна а саг вай мехкахо. Цои Овшанаькьан (Ювсапанаькьан) Лейлиханеи 1998 шера даькьа лаьцад Москве хиннача Россе журналистий VI-ча съезде. Иштта Руслана еннай СССР пачча-хьалкхен телерадио сийлен грамота, Нохч-IалгIай журналистий Союза сийлен грамоташ, республикан телерадио сийлен улга тIа белгалваьх массехказа, эскаре волаш «Сийлахь-боккхача Даьймехка тIем тIа Котало якккха 20 шу дизара» хетаяь майдилг еннай цунна. Кьаьстга теркам тIаозаш да, цунна дика вайнаьха IаьдалагIа халхавала ховш хилар. Эскаре волаш, цу халхарах 1967 шера Москве хиннача Еригсоюзни фестивале котало якккхаяр цои цун новкъосташеи. Фестиваль хетаяь хиннай Октябрьски революцени советски эскарери 50 шу дизара. Цига кхачале, Белоруссе хиннача фестивале 60 кхоллама тоабанна юкье толаш хиннабар уж.

Ала деза, 1972 шера денз, из СССР журналистий Союза доакьашхо ва, аьнна. Вешта аьлча, ах бIаь шу да из журналистий мугIарашка вола. Цул совгIа, цо ше а кхебаьб цу юкьа кьона журналисташ, из хьехаш хиннав болхлой юрташкарча корреспонденташта.

Цолой Руслана IалгIай Республика хьаьчул тIехьагIа болх баьб «IалгIайче» яхача ГТРК кергтера редактор волаш. Миччаьха ше кьахьегаш вале а, ший болх дика ховш, из цIена хьабеш, наха лоархIаш, сий деш хьавенав журналист. Карарча хана а, «Сердало» газетаца бувзам лоаттабеш, язедеш ва из.

Лоацда аьлча, хьаьнала, цIена ваьха саг ва Iаьлий Руслан, цунга хьежжа я тIехьа тIакхувш йола тIехье а. КьаьнагIарех цаI вола вай журналист а эздий саг а дуккха ваьхача дика хеташ, чакхдоаккх аз цох дола сай йоазув.

Къорла дикагла дешараш яхъебаьлар Магасе

Ирчакханаькъан Сали

Укх деношка Палглай Республикан столице Магасе хилар къаман муфтията эггара хьалха керте этта хиннача муфте Йовлой Шахбота Сулумбик-хьяжийна хетаяь ерригача Россее Къорла дикагла дешарах йола яхь.

Цига дакъа лоацаш бар бечача моттигашкара хафизаш. Сулумбик-хьяжа цена а хьяьна-ла къахьегаш, ший вахара никъ хьябена саг вар. Дуккхазача из бларгавайна, цунга ладийгла а, дика-во денача цунна юхе лаьт-

та а ва со. Мехка керте коммунисташ болча заман чухьа, наьсархоша хийла олаш хезад: «Лакхара дешар дийша ца! мара молла вац, из Сулумбик-молла ва». Бакъдий ха герташ, аз техкадац из дош, бакъда Сулумбик ва а вар бусалба дешар а дунен дешар а дийша.

Массехк дош аьнна, дагало-царгда вай цу Иаламсага вахар. Сулумбик ваь хиннав 1937 шера Буро тла. Ший 6-7 шу даьннача хана, мехкахваккха Сибре вуг из, дерригача къаманца цъана. Цига цар дезал баьхаб Караганден областа чуйоаглача Балхаш яхача глалий тла. Вай

цдаьхкачултIехьагла цо чакхийоаккх Къилбаседа Кавказера лоаман-металлургический институт. Сурхо тIарча Ирчакханаькъан Аьсамарзий йо! Дугурхан йоалай, хьахул цун дезал. Из ше юхьанца къахьегаш хиннав Иаьлий-Юртарча бархI шера дешача ишколе. Ала деза, из цу юртарча Йовлой вар, аьнна. ДIахо цо къахьийгад Иоахарганаькъан Гапура цIерагIча «Электроинструмент» яхача заводе, «Нохч-Палглай автодор» оалача урхаллен къехьегамхой мугIарашка.

Наьсаре дика вовзаш вар Шахбота Сулумбик, молла хиларах тарра. Цу хана хинна-

ча Ирчакханаькъан Ибрахим-молланна, КIуренаькъан Йоакъап-молланна, Оздой Саьлмарзий Махьмад-молланна, иштта кхычарна юкье цIи йолаш а наха лоархIаш а вар из. Юкьерча дегIара, даим велавенна мара нахага йист ца хулаш, дегI-кеп долаш, болар геттара нийса а дегI даим зIамигача сага санна хьалкхоабаш а вар Йовлой Сулумбик. Вешта аьлча, эздийча сага дегIах яхка мел еза белгалонаш, хьисапаш ший дегIах доакхаш вар молла. Цъа кIезига, эсала хIама дезаш а вацар. Цунна тешал деш да, цкъа машен йохкача хана, цо аьнна дешаш. Цига

уж хезача сага дийцад, яхаш, хезад сона уж. Доазол арахьара маьха еза машен йохкаш хиннав Сулумбик-хьяжа. Цу хана хьяжол даь хиннав из. Машен эца тIавенача зIамигача сага хьаттад:
— Бензин мел дуаш я ер машен?

— Бензин хетта машен яц яр, — аьлар йоахар Сулумбика.

Молла волча цо дийша хиннад Ленинградерча хьехархой паччахьалкхен институт малх-боалерча факультете, Иомабаь а КIоаргбаь а хиннав Iарбий мотт. Бусалба динца, иманаца, эзделца, гIулакхача болаш кхебаьб цо ший дезал.

Цо хьябенача къахьегаман къа теркам беш, дукха паччахьалкхен совгIаташ деннадар цунна. Царех яр Палглай Республикан «Карахдаьннарех» яха орден. «ЦъоагIо баьхан долаш» яха ООН орден, «Къахетам» яхача дунен халкьашта юкьерча организаце «Халкьий доттагIал» яха медаль, Даьймехка а гIазкхашта хьалха а карахдаьннарех яха хьалхара дозал дола Сийлен орден, кхыдараш. Из вар Наьсар-Керттерча маьждига имам, ФСК инарал-майор.

Сулумбик-хьяжа ше воацаш ва, из кхелхав 2008 шера саькура бетта. Леча хана 70 шу даьнна хиннав Иаламсаг.

Иштгача сага хетаяь яр Къорла дешарах йола яхь. Цу яхь толаш хилар Селий мехкарча Дербента ислам Иомадеча университетера Курбанов Дауд. ШоллагIа моттиг яьккхар Хасав-Юртарча ислам Иомадеча институтера Денильханов Доккас, кхоолагIа Чергизов Адам хилар, из вар Махачкалерча муфтиятера. Цу тайпара хоам бир сога, из яхь вIаштIехьаяккха гIерташ, цига лийннача Шолжерча ислам Иомадеча института болхлочо Шаденаькъан Иаьлас.

Лораде вай Iадаташ

Беркатеца гIулакхий сий де деза

Кхузанаькъан Софийя

Вай къаман юкьерча, хьяькъалах бизза болча къоаноша яьхад, сийдолча наха, кIоаргга маан долаш, вIашагIдеккараш доха ма делаш, уж оаш дохадича, дерригача харцаргда шун! Вахарерча цъаьца гIулакхаша, дуккхазача а хьяьхьаьхад, цар яьхар цIена бакъдолаш хиннилга... «А, дац», - оале, харцахьа-м хургда вай! Кхыдолча къамашта юкьера дукха нах хьийгаб, тахан а хьег, вай тхьовра денз хьада-хьаьча Iадатех.

Из вайна хезад, укх республиках, вай леладеча гIулакхех передачаш яха хьаихача кхыдолча къамашкара. Ер язде со оттар-м, цъа бух болаш да... ЧIоагIа тамаш яйташ сурт дайра сона, сай гаргарча нахацига яха ягIаш. Тамаш ярал совгIа, дега Iоткъам а бир сона-м цу хIамо... Геттара хоза вай къаман Iадаташ, оамалаш

лораеш нах ба ераш, аьнна, сона хеташ хиннача цIагIа, маьр-даьца цъана шун тIа хайша, гон тIа гонаш даьха, хIама дуаш ягIар цу цIагIара ши нус. Цъаьца хабараш дувцаш, цIен-да волча къонахчунца аркъалъухаш белаш багIа уж бIаргабайча, цецъаьннача йисар со. ВIалла вай къаман юкье леладчу оалаш сона хеза хIама дацар из! Вай ворххIе хана денз, маьр-да волча Io ца ховш, эхь кхоабаш, цунна дIахозача оаз айяь къамаьл ца деш, цIен-да, маьр-да ва яхача сага гIулакх дIадерзалца, кхы дIахочунга ца хьожаш, хиннад вай къаман юкье. Маьре яха этгача, вIалла хьалха ца даьккхача а, из деррига довзаш, ховш кхувш хиннай гIалгIай йо! массахана. Маьр-да волча Ioцахар, тахан вайна дагадеха, вай юкьедаьккха хIама мичад, из тхьовра денз, дIа-а лоамашка латгача гIалашка вай къам дахача хана денз, иштта оттадаь хьадоагIаш да! Хьяькъалах бизза болча, дунен хIама до-

взача зиракаша юкьедаьккха гIулакх да из, цунгара боала пайда керте а лаьца... Цецъаьнна, цу цIен-наьнага аьлар аз:

— Ай, мишта леладеш хIама да шун из, мичахьа дайнад шоана, несарий маьр-даьца шун тIа хувшаш?!

— Дош дацар из-м, наха бIаргагуча ховшац уж, — аьлар, эздий, сийдолаш, яхь йолаш мел дар ший гIулакхашца дIа а хьокхаш, хьачубаьхкача несарашта хьалхадаккха дезаш йолча маьр-нанас.

— Ай, кхы а наха юкье ховша безар уж, маьр-даьца цъана хIама даа!.. — аьлар аз. — Къаман юкье тхьовра денз хьаоттадаь, лорадеш хьадоагIа хIама дохадар, чIоагIа харца-хьа да шун. Из-м беркате Iадат ма дий! Цу гIулакхо лораю несараштеи маьр-даьнеи юкьера юкь, эхь-эздел дохийтац, хьакхаштло юкьеялийтац. Керттера баьхан из деций цу Iадата?! Тахан ца! оаш дохадича, кхоана-ломма юхедисараш а шоаш деха дIадаргда. Керте латта-

чун лар йохаераш шо-шоаш ма дий, тIаккха малагIа эздий гIулакхаш дисар догдоах оаш...

Миска-я! маьр-да, аьнна, хийтар сона... Тахан дуккха моттигаш я вайна юкье; даьш-кара хьадоагIа цъадола беркате, хоза Iадаташ; совлен хIама дар из-м, дезаш, эшаш дацар уж-м; оалаш. Шоашта хала дар, юкьера дIадаккха гIерт цъабола нах! Из нийса дац, нийса доацилга вахаро хьа а хьокхаргда цу нахага... Телевидене гIолла хьокхаш хиннача, гIалгIай вахарах йолча передаче цъан йоккхача сага дувцар: «Хьалха, керда енача несо, гурра араьнна, ший коаналарга хьекха яьлча, лоалахой наларга а нув хьокхар, ше кийчдаь дIайха даар, лоалаха ха яха нах бахе, царна хьора. Эздий нус чухеста кови цIаи, коа хьачуваллаше, гуш хулар. Ха яхача наха хьалхашка йист ца хулаш, мотт кхоабаш, бIарчча шераш доахар тхьоврарча несараша.

Маьр-да гIатталехь, цун маьччи барзкъеи аьшк тега, къоа-

гадаь, кийчча Iодилла дезилга, эггара хьалха эггара дикагIдар цIен-даьна хьалхашка дахьа доагIилга хьалхадаьккхе, накъайоаккхар маьре йода йо! тхьоврарча ноаноша. Маьр-да волча чIоагIа йист ца хулаш, дикка ха йоаккхар несо, дукха бар, шоай бер а цунна хьалхашка марIа ца доллараш. КIоарга маан долаш, юкьера юкь лораеш, беркате Iадат хиннад из массахана. Тахан, воашта леладече хала хетар, юкьера дIа а доаккхаш, вай дIадолхе, хьакхаштло юкьеяьнна, дуккха дикаш хьадда харцаргда. Из моттиг чIоагIа лорае еза вай. Мехка, дерригнех даьнна, хийрача, бирсача мехка лелаш, оаха-м дохадьдац, вай къаман хоза гIулакхаш.

Къе, меца, шийла яле а; эздийча Iадатий сий де гIийртаб нах, цар лерхIам боккха болга ховш», — дувцар, вахарера гIулакхаш дика довзаш йолча, беркатеца йоккхача сага. Уйла е хIама да из дуккханешта...

Унахцено буача кхачанца ювзаенна я Даарехи цар маъхехи лаьца

Гарчакханакъан Сали

Хьаннагчо фуннагча дувце а; сага могошал, дукхагча даькъе, цо буача кхачанца ювзаенна я. Оалаш ма хиллара, «Бензин чу ца деттача, машин а дйаодац; хлама ца диача, сага а лелалуц». Цъбабакъда массане цъхатарра таронаш яц, цунга хъежжа эргаш ба наха буа кхача а. Цъханне даар дукха мах болаш, дйахий хул; вокхар даар — геттара биркъе. Масахана а иштта хиннад, хланз а да иштта. Шоана дагадоагчий хац сона, ишколе ялхлагча классе Юмадеш хинна «Астагча Темар» яха шира дувцар. Цу тла яр укх тайпара цъха моттиг. Наха вихъа ший во! лехаш лийна-нав Темар, из дикагча вовзар духъа, нах бахийтаб цо, кад бизза дошув а ийца. Из дошув дла а хъекхе, масса сага даьал хлама хургда укх чу, хоатташ хиннад цар. Цъхатарра хинна-дац наха цу хаттара луш дола жоп. Хларане ше буача кхачанга хъежжа луш хиннад из. Цъханне итт сага, шоллагчо бляь сага даьал хлама хургда цох, оалаш хиннад. Юххера, Темара волага хьаттад акхар, вокхо жоп деннад, дика мецвеннаца сага цкъа даьал хлама мара дац из, аьнна. Темара во! таро йолча цлагча кхийна хиннав, цунга хъежжа, хьал долча наьха кхача хиннаб цо буаш хиннар.

Хланз а ба вайна геттара дйахийча шунаш тла багча нах.

Бакъда дуккхабараш лертгча даар дла ца кхоачаш, цох салолам ца хулаш, къе-миска боакх. Царех цъха дакъа да алапеш лоха дола нах. Нагахъа санна дезал боккха бале, цун алапи шозза базар тла ваххал мара хургдац. Хлаьта базараш а я тайп-тайпара. Укх тлехьарча хана ярмаркашка, бе-беча базарашка хила вийзав са. Бакъда балха тлравала влаштлехъа ца доалаш, Сурхо тларча базар тла чуотта ха йоацаш, лийннавар со тхьовра денз. Цигара базар ерача дийнахъа мара хилац. Юххера а, цига кхача а таро хилар са укх деношка. Цига боккаш хиннаца цъхаболча кхачан маъхаш кхыча моттигашка сона дайначарел лохагча дар. Цудухъа наха аьттув болашагча дар цигара эшаш дола хлама эца. Дукхагча даькъе, кхаь республикера дохкархой влашагкхет цига. Уж ба моттигера, нохчашкахъара, гйабартой-балкхаройшкахъара тлаьргахой. Цъхаккха тайпара урс хъекха хлама сона цу дийнахъа ювцача базар тла йовнзар. Бакъда шоаш цлагча дулх даккха йиш йола хламаш клезига дацар. Дийнатех укхаса докхаш дар дулха лаьрхча доахан, жа, москалаш, котамаш. Дикан тлавон тла водача дига мегаргдолаш дар дувца хьайбаш, москалаш. Масала, геттара бехкеча сагацара гдулакх леладеш, дига мегаргдолаш дар доахан. Кхо бежан тлалаттача машена юхе латтача къонахашка хетт аз:

— Царех доккхагчох фу дех?
— Шовзткъа пхьй бляь тума,
— хезар сона.

Сов геттара боккха, лакха мах хетанзар сона цох. Думи боацача, юкърча устаггах шийтла бляь тума дехар. Захала яхъа мегаргйолча москала борглалах — кхо бляь ах бляь, москала котамаш — ши бляь ах бляь. Юрта бахача наха цлагча лелае мегаргйолаш дика котамаш хийтар сона гйабартой-балкхарой республикера енараш, царех 600 сом дехар, дикка ондаяннача, кхувш йоагча котамех — 400, кхувш йоагча клоригех — 150 сом. Хъа а ийца коа дйахийцача, наха пайда хьалурглолаш дийнаташ дар базар тла хиннар.

Сурхо тларча Кен чу хулача базар тла дар кхыдола даараш. Масала, укхаса дуккха чухънахъа хийтар сона нарсац, помидораш. Нарсех 35-40 сом, помидорех 60 — 100 сом дехар, кхыча базарашка а Магасерча тикашка а маъхаш дуккха лакхагча дар. Цъхайолча тикашка нарсех 55 сом дехар, вокхар чу — 114 сом. Помидорех цъхайолча тикашка — 110, вокхар чу — 149. Борца эшача хламай мах а бе-бе бар. Масала, Сурхо тларча базар тла коартолах, кабуцах, цлеча

чахрах 50 сом дехар, марковках — 45. Столицерча тикашка коартолах — 60, цлеча чахрах — 90, кабуцах — 70, иштта кхы дйахо а. Вешта аьлча, тайп-тайпарча моттигашка эргаш да кхачан маъхаш. Цъхачарна дукхагча деза, вокхар наьха хьашташ, таронаш теркалью хьалахарча арлагча. Гаьн тларча сомий маъхаш кхычахъа санна дар укхаса. Лажех 60 — 100 сом дехар, кхаь лимонах — 100 сом, баьцакома-рий ведарах — 1000.

Лакхе бийцарел совгча, кхыбола кхача а бар Сурхо тларча базар тлара эца йиш йолаш: дйаювча помидорий буц, цлагча хъаяккха шура, цено лоаттаеш эшаш йола хламаш, кулгех-юхъмарех тоха сапа, тладувха барзкъа, кхыметтел хьальбоа маькх.

Базараш хилар дика да, наьха аьттув хулийт цар, шоаш бахача моттигашка гаьнабала а ца безаш; цлагча, коа-карта, шун тла эшаш дола хлама эца. Къаьстта дика хургдар, нагахъа санна цига увттадеш дола маъхаш а, наьха хьал-таронаш теркал а еш, увттадоре.

Укх аьтинга бетта «Къилбаседа Кавказа Россеташа» дйаьоргда «Сердал йоагаерий ди»

Электроэнерги лоаттае-ча болхлоша хлара бетта шинарча, ерача деношка «Сердал йоагаерий ди» дйаьху хьалхара шу дац. Из болх иштта латт, Къилбаседа Кавказа федеральни даькъ тларча ерригача моттигашка.

«Сердал йоагаерий ди» тладерзадаь да, нахаца дукхагча бувзам хилийтара, «Къилбаседа Кавказа Россеташа» а ток йоагаерашта а хьалхашка нийслуш дола хаттараш дикагча даьшара.

Цу кхетачен доакъашхой, компане кулгалхошца къамаьл деш, цъхадолча шоай хаттарашта доагаш дола жоп хаза йиш хургъа, иштта сиха кхоачашде таро хургъа ток хъачуйиллара наькъ тла нийслуш дола гдулакхаш: ток хъачутассар, дйахоодаяр, электроэнергена коммерчески чот лелаяр; электрически сердал чуйоагаш йола гйишлош технически оагйорахъара нийса лелаяр.

Электроэнергечара болх, кхыдола хьалаш е компане балхаца дувзаденна хаттараш дувца йиш хургъа цига.

Даькъа лаца йиш йолаш ва цу юьке хларавар:

— «Къилбаседа Кавказа Россеташ» яхача компане моллагча йолча офисага гйолла (кхалерча электрически бувзамий болх дйаьош йолча Центрага гйолла);
- телефон тохарца: 8-800-220-0-220;

— генеральни директора интернет-приемнега гйолла, Къилбаседа Кавказа Россетий корпоративни сайтага гйолла (www.rossetisk.ru).

Шо хьадоагче, тхо гйадгйоргда!

Глалгайчен Магас-Шахъара доазув тоадеш латт

Султиганакъан Йоакъап

Магас-Шахъара доазув тоадеш латт гй. Магаса «Зеленхоза» болхлоша. Шахъар тоаяра, хозъяра аьнна оттабаьча балха даькъа да цига баьццара гаьнаш, зизаш дйадоглар, доазув баьццардерзадар, цига, хоза кулг тега, лостам бар, аьлар «Сердало» газетара Магаса мэре.

«Хланз укх сахъате буц дйаьокхаш, гаьнаш йолаш, лостам беш латт.

Хоза, йоаггача беса зламига гаьнаш ела, баьццарча баь такилгаш нийсдаь йистедаьнначул тлехъагча, хьаьший а бахархой а бларг гйадбуг», — аьлар из гдулакх леладеча болхлочо.

Хоам бу, цу тайпара болх дйаьоргча массайолча алле-

яшка, паркашка, кхыьолча, шахъара нах дукхагча хулача моттигашка, цахаддаш из болх хьабеш хилча, вай дахаш йола шахъараш, кхыьола мот-

тигаш хоза хургъа, гонахъа цлена хилара хьал а дикагча хургда.

Цлендаь, хоздаь урамаш, кхыдола доазонаш, ший

арлагча лораде деза хлара укхаса вахача сага. Хламаш а сов йола нувхаш а Юцакхувсар, баьццара аренаш, хоза хургйолаш, лораяр вай декхар да.

ОБЪЯВЛЕНИЯ

Просим откликнуться владельцем земельного участка, находящегося по адресу: с. п. Экажево, ул. Кунаева, рядом с водонасосной станцией. Телефон для связи: 8(938) 011-37-60.

Утерянный аттестат №0062400 8945621, выданный СОШ №1 с. п. Нестеровское в 2022 г. на имя Бузуртановой Раяны Мухажировны, считать недействительным.

Утерянный аттестат ОБАА №0001048, выданный СОШ №1 с. п. Плиево в 2007 г. на имя Колоевой Макки Хусейновны, считать недействительным.

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

сердало

Учредители:
Правительство
Республики Ингушетия и
ГАУ «Общественная
газета «Сердало»

Главный редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес Правительства РИ:
360001, г. Магас,
пр. И. Язиков, 12.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Росохранкультуры
по ЮФО.
Reg. номер ПИ № ФС 10-6526
от 5 марта 2007 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в
компьютерном центре редакции
газеты «Сердало».

Время подписания номера
по графику в печать:
7 июня 2023 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ №1435 Тираж: 2000 экз.

«Сув» яхача ишколах лаьца

Обойнакхан Фатима

Вай республике хьай-ийлла я, кхувш йоагIача йиIиIагIашта ГIалгIай эздий Iадаташ, оамалаш йовзийташ йола «Сув» яха ишкол. «Ираз» яхача, вай къаман беркате ГIулакхаш лорадара тIехьа къахьегаш йолча кхалнаьха цъханкхетара къаман ГIулакх доаржадеш йола проект я «Сув» яхар.

Ишкола керте латт, республике цIихеза журналист, хьехархо, литератор йола ТIонганакхан Марем. Эздий ГIулакхаш Iомаде ловраш вIашагIтохаш я таханарча дийнахьа ишкол. Цига аха аьттув бараш ба, бархI шергара дийтта шерга, пхийтта шергара кхы дIахо а ханаш йола йиIиIагIаш.

«Сув» яхача ишколе царна хьехаргда, шоай вахаре накъадаргдола дуккха беркате ГIулакхаш. Вай къаман сийдола Iадаташ, ноаноша тхьовра денз хьадахьа хоза ГIулакхаш довазаш хургба уж, цигара йистебаьлча. Царна хьехаргда кулгаговзалах дараш, Iомабергба вай къаман шу хоздеш дола чIаьпилг де, музейашка, «Истинг» яхача студе кхувларгба. Еррига курс ялх семинарах латташ я. КIира шозза, цъхан сахьатаи ах сахьатаи, хургья уроках, укх адресах: Наьсаре, Московски оалача урама № 25 йола цIа. Телефон тоха йиш я укх номерах: (8 963-398-45-25).

Вай мехкахой толам

Гарчакханакхан Сали

Башкортостана кертерча шахьар тIа Уфе чакхьаьннай Приволжски федерални округа дзюдох йола чемпионат. Цунна юкье дакъа лоацаш 13 моттигера 174 спортсмен хиннав.

Царех 120 маIа саг хиннав, 54 кхалсаг хиннай. Татрий мехкара, Пермера, Самарера, Башкортостанера тоабаш хIараяр ткъа итт сагах латташ хиннай. Цига толаш хиннараш тов бетта Кемерове хургйол-

ча Россе чемпионате дакъа лоацаш хургба. Башкирерча спортсменащца вар массехк гIалгIа а. Царех виьне шоайдар мо дозал долча спортсменащца юкье дошув даьккхар, вешта аьлча, хьалхара моттигаш яьхар. Царех вар БIарахой Адам, Балай Урусхан-Бек, Цечой Iалихан, Доврбиканакхан Вахид.

Цу тайпарча цIенхаштарча яхьашка вай къамах болча кагийча наха котало яккхаро гIад а вуг, курал а яйт. Аьттув балба цар Россе чемпионаш хила.

Маьтлоам тIа бовла лерхIаш ба вай мехкахой

Султиганакхан Йоакъап

Шаьрача моттигал кхо километр лакхе уллача Маьтлоам тIа бовла лаьрхIа ба республикан бахархой укх бетта.

Цу лакхеваьнна, хозленашка хьажа ловш вар, укх бетта 24-ча дийнахьа, Наьсарерча кердача вокзале хьатIава веза, аьнна, хоам бу къаман политикахи, бувзамехи йолча мини-

стерствон болхлоша. «Цу юкье дакъа лаца ловрашта лаьрхIа, къаман хоза даараш кийчдергда.

Цу моттиге дIа а бига, тIаккха юха цIа а боалаберг-

ба», — дийцар из ГIулакх вIашагIделлараша. Лоамашка болхараш арабаргба, Iуйран ялх сахьат даьлча. Цига воарIаш волча сага ший паспорт хьаьца деза.

Росгвардейцаш бахар, Эбарга-Юртарча цIен-интерната бераш долча

Султиганакхан Йоакъап

ГIалгIайчен росгвардейцаш, «Наьха бераш хилац» яхача болама юкье дакъа лоацаш, баха хилар Эбарга-Юртарча берий цIагIа -интернате, аьлар «Сердало» газетата Iаьдала болх лелабеча наха.

«ГIалгIай Республикае ГIюлла йолча Росгварде урхаллен болхлои, иштта тема ГIулакх леладараш, ерригача российский моттигашка дIахьош долча ГIулакха юкье дакъа лоацаш, баха хилар Эбарга-Юртарча берий цIа-интернат йолча, цигарча берех бIаргтоха а, цар дог хьаста а дагахьа», — йоах хьабайтача хоамо.

Росгвардейцаша шоашца цига ийихар, цу берашта

лаьрхIа, безам тIагIорглолаш кийчъаь кхоллама программа йола театра коллектив а. Бераш чIоагIа гIаддахадар, цецдалар юьх тIара ца довш, тIаийцар цар из тоаба а цар гойтар а. Геттара хоза хийтар, аккаргашца цар оттадаь ловзар.

Росгвардейцаша берашта совгIагаш делар, цигарча болхлошта баркал а аьлар, цар иштта берий терко ярах, уж царга хьожаш хиларах.

«Таханарча кхетачено хьагойтар, мел чIоагIа эшаш да цу халача вахара хьалашка нийсенденача берашта иштта терко яр. Клезига мара тхо хиннадеце а, цIаккха а дицлургдоацаш, дег чу дисар из берашта», — аьлар Росгварде тема ГIулакха тIа йолча Сампенакхан Салимас.

